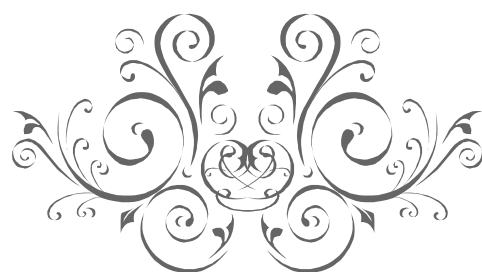

גמרא סדורה מסכת יבמות

פרק עשירי - "הַאִשָּׁה נְשֻׁלָּךְ בְּעֵלָה"

לימוד פרק זה להמשך רפואת אילה בת רות שפירא
שנפגעה מבקבוק תבערה
אש התורה הנלמד בפרק זה ירפא את אש התבערה,
וזכות הרבים יעורר רחמים לפני מנהיג העולם.
שהקב"ה יחזירנה לאיתנה הראשון ויוסיף עליה ועל משפחתה
כהנה וכהנה

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

עם רש"י

י"ג טבת תשע"ה

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות
דניאל ברק ווינט
טל' - 0526071122
דוא"ל vinetdb81@gmail.com
עתניאל ד.ג. הר חברון 90407

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודי ה'" ולדניאל ברק ווינט.
ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד לצורך אישי וללא מטרת רווח.

מסכת יבמות פרק י' - "האשה שהלך בעלה"

1. פז, ב - פח, א

פז"י

משנה

האשה שהלך בעלה למדינת הים.

ובאו ואמרו לה "מת בעליך", וניסת.

ואחר כך בא בעלה:

תצא מזה ומזה.

וצריכה גט מזה ומזה.

ואין לה כתובה,

ולא פירות,

ולא מזונות,

ולא בלאות,

לא על זה ולא על זה.

ואם נטלה מזה ומזה - תחזיר.

והולד - ממזר מזה ומזה.

ולא זה וזה מטמא לה,

ולא זה וזה זכאים:

לא במציאתה,

ולא במעשה ידיה,

ולא בהפרת נדריה.

היתה בת ישראל - נפסלה מן הכהונה.

ובת לוי - מן המעשר.

ובת כהן - מן התרומה.

ואין יורשין של זה ויורשין של זה יורשין את כתובתה.

ואם מתו - אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין.

רבי יוסי אומר:

כתובתה על נכסי בעלה הראשון.

רבי אלעזר אומר:

הראשון:

זכאי במציאתה,

ובמעשה ידיה,

ובהפרת נדריה.

רבי שמעון אומר:

ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה.

ואין הולד ממנו ממזר.

ואם ניסת שלא ברשות - מותרת לחזור לו.

ניסת על פי בית דין:

תצא,

ופטורה מן הקרבן.

לא ניסת על פי בית דין:

תצא,

וחייבת בקרבן.

יפה נח בית דין - שפוטרה מן הקרבן.

הורוה בית דין לינשא, והלכה וקלקלה - חייבת בקרבן, שלא התירוה אלא לינשא.

גמרא

מדקתני סיפא: "נשאת שלא ברשות - מותרת לחזור לו"

"שלא ברשות בית דין" - אלא בעדים.

מתני'

האשה באו ואמרו לה כו': בעד

אחד כדדייקינן בגמרא מסיפא:

תצא מזה ומזה. כשאר אשת

איש שזינתה דהך לאו אנוסה

היא ואע"ג דהימנוהו רבנן לעד

אחד באשה משום עיגונא טעמא

מאי משום דהיא גופא דייקא

עד דידיעה בקושטא ומינסבא

והא דלא דייקא קנסי לה:

וצריכה גט מזה ומזה. אם

תרצה להנשא לאחר וטעמא

דבעיא גט משני מפרש בגמרא:

מזונות. ואפילו מה שלותה

ואכלה תחתיו:

בלאות. ואפילו שחיקת בגדים

שהיו לה לא תוציא משם:

והולד ממזר מזה ומזה. אם

ילדה משני ממזר גמור ואם שוב

החזירה ראשון וילדה לו הוי

ממזר מדבריהם:

נפסלה מן הכהונה. משום זונה:

מן המעשר. קנסא וכן תרומה

דרבנן:

יורשין כתובתה. בגמרא פריך

כתובה מאי היא:

חולצין. אחיו של ראשון

מדאורייתא חולץ ורבנן גזור

דלא לייבם ואחיו של שני חולץ

מדרבנן משום גזירה שמא

יאמרו גירש זה ונשא זה כו'

כדמפרש בגמ' (לקמן פח:) גבי

גט:

ביאתה או חליצתה. ארישא

פליג דקתני לא מייבמין:

ואין הולד ממזר. אם החזירה

הראשון:

ניסת שלא ברשות ב"ד. שבאו

שני עדים ואמרו מת בעליך

וניסת מעצמה שהרי לא היתה

צריכה להיתר ב"ד:

מותרת לחזור לו. דאנוסה היא:

ופטורה מן הקרבן. דיחיד

שעשה בהוראת ב"ד פטור:

שלא על פי ב"ד. אלא בעדים

חייבת קרבן דשוגגת היא ואין

זה אונס להפטר מן הקרבן

דאיבעי לה לאמתוני:

רש"י

גמ' **הא אישתיק מהימן**. ולא אמרינן חולין לעזרה קא מייתי: **אי נימא תרי**. אמרו לו אכלת חלב: **וכי לא מכחיש ליה מהימן**. אלמא עד אחד מהימן באיסור והיתר דקא מייתי חטאת אפומיה ומיתאכלא דאי לא מהימן היכי מתאכלא דלמא חולין בעזרה נינהו: **ומה אם ירצה לומר מזיד הייתי**. הרי זה נאמן לפטור עצמו מקרבן דאין עדים מצו להכחישו בהא הילכך אי אמר נמי לא אכלתי נאמן ומדאיפליגו בהא מכלל דרישא עד אחד אומר אכלת כו' דדייק מינה הא אישתיק חייב דברי הכל היא: **מאי טעמא מחייבי בה רבנן**. כי אישתיק: **אי נימא כו'**. אלא הא דהימנוהו רבנן לעד אחד באשה סברא הוא: **ואמר ברי לי דשומן הוא דמהימן**. והא ודאי פשיטא לן דסמכי עליה כל זמן שלא נחשד דאי לאו הכי אין לך אדם אוכל משל חברו ואין לך אדם סומך על בני ביתו: **לא איתחזק איסורא**. בההיא חתיכה:

מכלל דרישא: "ברשות בית דין" - בעד אחד, אלמא: עד אחד נאמן.

ותנן נמי:

"הוחזקו להיות משיאיין"

עד מפי עד,

ואשה מפי אשה,

ואשה מפי עבד ומפי שפחה" (יבמות קכב.).

אלמא: עד אחד מהימן.

ותנן נמי:

"עד אחד אומר: "אכלת חלב",

והוא אומר: "לא אכלתי" - פטור" (כריתות יא:).

טעמא דאמר: "לא אכלתי",

הא אישתיק - מהימן.

אלמא: עד אחד - מהימן.

מדאורייתא מנא לן?

דתנא:

"או הודע אליו חטאתו" (ויקרא ד, כג, כח) - ולא שיודיעוהו אחרים.

יכול אף על פי שאינו מכחישו יהא פטור?

תלמוד לומר: "או הודע אליו" - מנל מקום."

היכי דמי?

אילימא: דאתו תרי ולא קא מכחיש להו - קרא למה לי?

אלא לאו, חד, וכי לא קא מכחיש ליה - מהימן.

שמע מינה:

עד אחד נאמן.

וממאי דמשום דמהימן?

דלמא: משום דקא שתיק, ושתיקה כהודאה דמאי!

תדע, דקתני סיפא: "אמרו שנים: "אכלת חלב", והוא אומר: "לא אכלתי" - פטור.

רבי מאיר מחייב.

אמר רבי מאיר:

קל וחומר: אם הביאווה שנים לידי מיתה חמורה - לא יביאווה לידי קרבן הקל?!

אמרו לו: מה אם ירצה לומר "מזיד הייתי"!

פח, ארישא ^מאי טעמא קא מחייבי רבנן?

אילימא: משום דמהימן - והא תרי בעלמא,

דאף על גב דקא מכחיש להו אינהו מהימני, וקא פטרי רבנן!

אלא לאו, משום דאישתיק,

ושתיקה כהודאה דמאי.

אלא סברא היא,

מידי דהוה אחתיכה ספק של חלב ספק של שומן,

ואתא עד אחד ואמר: ברי לי, דשומן הוא - דמהימן.

מי דמי?

התם - לא איתחזק איסורא,

הכא - איתחזק איסורא דאשת איש, ואין דבר שבזרה פחות משנים!

רש"י

הא לא דמיא. קושיא היא: מידי דהוה אטבל והקדש וקונמות. דאע"ג דאיתחזק איסורא סמכינן עליה: אי קדושת הגוף. קדשי מזבח: אי קסבר יש מעילה בקונמות. דקדשי בדק הבית הן משאמר קונם דבר זה עלי: ואי קסבר אין מעילה. דקונם לשון נדר הוא: שהחמרת עליה בסופה. שאם בא בעלה אתה נותן עליה כל הדברים האלו שבמשנתנו: הקלת עליה בתחלה. להתירה לינשא מפני שהיא חוששת שמה שתקלקל ולא מינסבא עד דבדקה שפיר: לא תצא. קס"ד לא תצא משני: אנו הוינן בהדיה כו'. הלכך לגבי עד אחד מהימני אבל לגבי תרי הואיל וניסת לא תצא:

הא לא דמיא, אלא לחתיכה דודאי חלב, ואתא עד אחד, ואמר: ברי לי דשומן הוה, דלא מהימן.

מי דמי?

התם - אפילו אתו בי מאה לא מהימני, הכא - כיון דכי אתו בי תרי מהימני, חד נמי להימניה.

מידי דהוה אטבל, הקדש, וקונמות.

האי טבל,

היכי דמי?

אי דידיה - משום דבידו לתקנו.

אלא: דאחר.

מאי קסבר?

אי קא סבר: תורם משלו על של חברו אינו צריך דעת בעלים - משום דבידו לתקנו. ואי קסבר: צריך דעת בעלים, ואמר: אנא ידענא ביה דמתקו - היא גופה מנלן?

הקדש נמי!

אי קדושת דמים - משום דבידו לפדותו. אי קדושת הגוף - אי דידיה - משום דבידו לאיתשולי עליה.

אלא: דאחר,

ואמר: ידענא ביה דאיתשיל מריה עליה.

היא גופה מנלן?

קונמות נמי!

אי קסבר: יש מעילה בקונמות, וקדושת דמים נחתא להו, משום דבידו לפדותו,

ואי קסבר: אין מעילה בקונמות,

ואיסור בעלמא הוא דרכיב להו אפתפיה,

אי דידיה - משום דבידו לאיתשולי עליה,

אלא: דאחר,

ואמר: אנא ידענא דאיתשיל מריה עליה.

היא גופה מנלן?

אמר רבי זירא:

מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה, הקלת עליה בתחלה.

לא ליחמיר ולא ליקיל!

משום עיגונא אקילו בה רבנן.

2. כַּח, א-ב

רַס"י

ברי לי. כגון עיי' סימנים ואשם תלוי אינו בא אלא על מי שלבו נוקפו:

שבאו עדים. ואמרי לא מת ואוקימנא לההיא בכתובות (דף כב:) באשה שניסת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי:

כי קאמר רב נמי כשבאו עדים כו'. וה"ק רב לא שנו אלא בעד אחד דהתם אע"ג דניסת ואח"כ בא בעלה כדקתני מתני' תצא אבל ע"פ שנים עדים אפי' בא בעלה ואח"כ ניסת לא תצא אי לא ידעינן ליה וכדתריצנא: **ולאפוקי מדרבי מנחם.** מדלא איצטריך מילתיה דרב אלא בהכי על כרחך בהכי מיתוקמא ואשמעינן הלכה כתי"ק:

ואיכא דאמרי. הא אתא רב לאשמועי' טעמא דניסת ואחר כך באו עדים כי מתניתין התם הוא דדייקית אבל בשני עדים לא תצא אבל בעלמא אפילו בשני עדים כגון באו עדים ואחר כך ניסת תצא ומדאמרה רב למילתיה אמתני' ש"מ אבל בעלמא לא אלמא כרבי מנחם ברבי יוסי סבירא ליה:

["האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה "מת בעליך", וניסת, ואחר כך בא בעלה:]
תצא מזה ומזה ..."

אמר רב:

לא שנו אלא: שניסת בעד אחד, אבל ניסת על פי שני עדים - לא תצא.

מחכו עליה במערבא,

אתא גברא וקאי, ואת אמרת: "לא תצא"!?

לא צריכא, דלא ידעינן ליה.

אי דלא ידעינן ליה - בעד אחד אמאי תצא?

לא צריכא: דאתו בי תרי ואמרי: אנו הווינן בהדיה מכי נפק ועד השתא, ואתון הוא דלא ידעיתו ליה,

דכתבי: "וימר יוסף את אחיו והם לא המירו" (בראשית מב, ח),

ואמר רב חסדא:

מלמד שייצא בלא חתימת זקן, ויבא בחתימת זקן.

סוף סוף תרי ותרי נינהו,

פחב, והבא עליה באשם תלוי קאי!

אמר רב ששת:

כגון שניסת לאחד מעדיה.

היא גופה באשם תלוי קיימא!

באומרת "ברי לי".

אי הכי, מאי למימרא?

אפילו רבי מנחם ברבי יוסי לא קאמר אלא כשבאו עדים ואחר כך ניסת, אבל ניסת ואחר כך באו עדים - לא אמר.

דתניא:

"שנים אומרים: "מת", ושנים אומרים: "לא מת".

שנים אומרים: "נתגרשה", ושנים אומרים "לא נתגרשה" -

הרי זו לא תנשא,

ואם ניסת - לא תצא.

רבי מנחם ברבי יוסי אמר:

תצא.

אמר רבי מנחם ברבי יוסי:

אימת אני אומר תצא? בזמן שבאו עדים, ואחר כך ניסת.

אבל ניסת, ואחר כך באו עדים - הרי זו לא תצא!"

כי קאמר רב נמי בזמן שבאו עדים ואחר כך ניסת,

לאפוקי מדרבי מנחם ברבי יוסי.

ואיכא דאמר:

טעמא דניסת ואחר כך באו עדים,

אבל באו עדים ואחר כך ניסת - תצא.

כמאן? כרבי מנחם ברבי יוסי.

רפ"י

מנין שאם לא רצה: כהן להתקדש מן טומאה ומנשים פסולות:
דפנו: הכהו וקדשו בעל כרחו:
היכי דמי כו'. דהא ודאי באיסור מפורסם ואפי' באיסור ספק לא איצטריך קרא דודאי כפינן ליה:
אלא לאו כה"ג. דנשאת תחלה לאחד מעדיה ואח"כ באו עדים שהיה חי באותה שעה ומת ולא רצה להוציא משום זונה:
וקתני דפנו. וקשיא לרב ובעד אי לא מצי לאוקומי דא"כ למה לי קרא הא ודאי אין אחד במקום שנים:
דפנו בעדים. ב"ד מוזהרים לטרוח אחר עדים להכחיש את הראשונים המתירים אותה כדי לקדש את הכהן שלא ישאנה אבל משניסת לא תצא:
ואיבעית אימא. לעולם דניסת וכגון דבאו עדים ואח"כ ניסת ובהא מודה רב:
מאי לא תצא דקאמר רב. לעיל אבל בשני עדים לא תצא:
מהיתירה הראשון. דחזרת לראשון דאנוסה הואי:

מתלב רבא:

"מנין שאם לא רצה? דפנו!"

תלמוד לומר: "וקדשתו" ¹⁸² (ויקרא כא, ח) - בעל כרחו".

היכי דמי?

אימא: דלא ניסת לאחד מעדיה ולא קאמרה "ברי לי" צריכא למימר דדפנו?

אלא לאו דניסת לאחד מעדיה, וקאמרה: "ברי לי",

וקתני דפנו,

אלמא: מפקין לה מיניה!

איסור כהונה שאני.

ואיבעית אימא:

מאי "דפנו"? דפנו בעדים

ואיבעית אימא:

כשבאו עדים ואחר כך ניסת,

ורבי מנחם ברבי יוסי היא.

רב אשי אומר:

מאי "לא תצא" דקאמר רב?

לא תצא מהיתירה הראשון.

הא אמרה רב חדא זימנא!

דתנן:

"ניסת שלא ברשות - מותרת לחזור לו".

ואמר רב הונא אמר רב:

הכי הלכתא!

חדא מפללא חברתה איתמר.

3. פח, ב

רַס"י

לא שנו. מתנ"י דתצא: אי נימא בבי תרי. דאמרי זה בעלה:
 הרי כאן שנים. הרי הוא חשוב כשנים כגון בעדות אשה לומר שמת בעלה ובעדות סוטה לומר נטמאה:
 ואין דבריו של אחד. דאמר לא מת במקום שנים:
 הכא דכי מכחשא לא נפקא: בפסולי עדות עסקינן. ולעולם בתרי כגון קרובים או נשים אתו בהדיה דאמרי זהו וקמשמע לן שמואל דאזלינן בתר רוב דעות הואיל ואין כאן עדות כשרה: וכדרי נחמיה. כל מקום שהאמינה תורה עד אחד אין דין עדות בדבר מדעד אחד נאמן בה הלכך פסולים נאמנים ככשרין והלך אחר הרוב:
 ועשו שתי נשים. המכחישות איש אחד כשני אנשים באיש אחד דמהימני הלכך אילו לא בא הבעל ועד אומר מת ושני פסולי עדות אומרים לא מת לא נפקא לה מחזקת אשת איש דהלך אחר רוב דעות וכן כשבא הבעל ואלו שני פסולי עדות עמו האומרים זהו והיא אומרת שאין מכרת אם זה אם לאו כי לא מכחשא להו נפקא דהא שתי נשים מכחישות עד הראשון שהשיאה ולא יצתה מחזקתה אבל היכא דאמרה ברי לי שאין זה דל עד קמא מהכא אין פסולי עדות נאמנים להעיד על אדם כשר אפילו הן אלף שכל אדם נאמן על עצמו באיסורין בדבר הברור לו אלא אם כן יש עדות כשרה בדבר הלכך כמאן דליתנהו דמו ומחזקת אשת איש יצתה לה על פי ראשון:
 ואיבעית אימא כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא. דאמר מת אפילו קי נשים אתיין אחר שנשאת ואמרי לא מת כעד אחד דמיין והווי להו עד מכחיש עד ואחרון אינו כלום כדעולא ולא נפקא ולשמואל אפילו שתקה והכא דכי שתקה אמר שמואל תצא כגון שניסת על פי אשה מעיקרא הלכך כדהדרן ואתיין תרי אי שתקה איהי הוה ליה רוב דעות לאיסורא:
 ותוצה לדרבי נחמיה כו'. ולא תני בה עשו שתי נשים באיש אחד כו':
 כפולא ופולא דמו. כעד מכחיש עד ואפילו שתקה איהי לא תצא הואיל וניסת כדעולא דראשון נאמן כשנים והנך כולהי כעד אחד:

האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה "מת בעליך", וניסת, ואחר כך בא בעלה: תצא מזה ומזה".

אמר שמואל:
 לא שנו, אלא שלא מכחשתו, אבל מכחשתו - לא תצא.

במאי עסקינן?
 אילימא: בבי תרי - כי מכחשתא ליה מאי הוי!

אלא: בחד.

טעמא דמכחשתו, הא שתקה - תצא.

והאמר עולא:

כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן שנים, ואין דבריו של אחד במקום שנים!

הכא במאי עסקינן?

פסולי עדות, וכדרי נחמיה.

דתנאי:

"רבי נחמיה אומר:

כל מקום שהאמינה תורה עד אחד - הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באיש אחד - כשני אנשים באיש אחד."

ואיבעית אימא:

כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא, אפילו מאה נשים כעד אחד דמיין.

הכא במאי עסקינן:

כגון דאתיא אשה מעיקרא.

ותרצה לדרבי נחמיה הכי:

רבי נחמיה אומר:

כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד. אבל שתי נשים באיש אחד - כפולא ופולא דמי.

4. כח, ב - פט, א

ר"י

גזירה שמא יאמרו. כשרואין הראשון חי סבורים ששני זה כשנשאה על ידי שגירשה ראשון נשאה ואשת איש גמורה היא ואם מוציאה שלא בגט נמצאת אשת איש כו' :

נמצא זה מחזיר גרושתו משנתארסה. כלומר אתי למימר דמותר להחזיר גרושתו משנתארסה דסברי גירש זה וקידש זה וחזר וגירש וחזרה לראשון :

שנתן לה אחרון גט. שאירסה: **מכלל דלא בעיא גט.** אפילו מדרבנן דאי בעיא גט הא קי"ל (לקמן דף צד.) דאפי' ריח הגט פוסל לכהונה :

סיפא. לגבי קידושין ודאי כדקאמרת דלא בעיא גט ודקשיא לך שמא יאמרו גירש זה וקידש זה כו' לא אתי למימר הכי אלא אמרי מדנפקא בלא גט קידושי טעות הוה כגון על מנת שאני כהן ונמצא ישראל: **קנסוה רבנן.** ולא תלינן לקולא :

[**"האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה "מת בעליך", וניסת, ואחר כך בא בעלה: תצא מזה ומזהו. צריכה גט מזה ומזה."**

בשלקמא: מראשון תבעי גט, אלא משני, אמאי? זנות בעלמא הוא!

אמר רב הונא:

גזירה,

שקמא יאמרו: גירש זה ונשא זה ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט.

אי הכי,

סיפא דקתני:

"אמרו לה: "מת בעליך" ונתקדשה, ואחר כך בא בעלה - מותרת לחזור לו".

התם נמי, נימא: גירש זה וקידש זה, ונמצאת אשת איש יוצאה שלא בגט!

לעולם בעיא גט.

אי הכי, נמצא זה מחזיר גרושתו משנתארסה!

כרבי יוסי בן פיפר, דאמר:

מן הנשואין - אסורה,

מן האירוסין - מותרת.

פט,א היא מדקתני סיפא: **"אף על פי שנתן לה אחרון גט לא פסלה מן הבהונה",**

מכלל: דלא בעיא גט,

דאי בעיא גט - אמאי: **"לא פסלה מן הבהונה"?**

אלא סיפא, אמרי: קידושי טעות הוה,

רישא נמי אמרי: נישואי טעות הוה?

קנסוה רבנן

סיפא נמי ליקנסוה!

רישא דעבדא איסורא - קנסוה,

סיפא דלא עבדא איסורא - לא קנסוה רבנן.

5. פט, א

רפ"י

תנאי כתובה. מזונייכי וכסותייכי ופירות שאכל נמי לא משלם אע"ג דאין לה כתובה משום דרבנן קנסוה ומשום דאשכחן באלמנה דיש לה פירות שאכל הוא דאיצטריך למימר הכא דאין לה:

"האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה "מת בעליך", וניסת, ואחר כך בא בעלה: תצא מזה ומזה [...] - אין לה כתובה".

מאי טעמא תקינו לה רבנן כתובה?
כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.
הא - תהא קלה בעיניו להוציאה!

[...] - "אין לה פירות ולא מזונות ולא בלאות".

תנאי כתובה - ככתובה דמי.

"נטלה מזה ומזה [- תחזיר"].

פשיטא!

מהו דתימא: כיון דתפשה לא מפקינו מינה, קא משמע לן.

6. פט, א-ב

רס"י

אין תורמין מן הטמא כו'. משום הפסד כהן: כדברי בשוגג תרומתו תרומה. כדברי אלעאי לקמן: ההיא גריוא. דתרומה: את השירים. את הטהור שזה היה עושה אותו שירים: אבל תרומה הוי. וקדשה ויחזור ויתרום מן הטהור: דלמא פשע. ולא הדר מפריש מן הטהור ולקמן פריך כיון דמדאורייתא תרומה היא מדקתני בשוגג תרומתו תרומה היכי מפקיעין לה מקדושתה משום דלמא פשע: ונמצאת מרה. שוגג הוא מדקתני נמצאת מכלל דמעיקרא לא הוה ידע: בתרי מאני ציית כלומר התם כיון דמתרי מאני כי אמרת ליה הדר תרום מאידך ציית לך וליכא למגזר דלמא פשע אבל מטמא על הטהור דתרויהו בחד מנא רבו בעציץ נקוב כי אמרת ליה תן זו וחזור והפרש אחרת אינו שומע לך ונותן את הטמאה לכהן ומוטב תחזור זו לטבילה ויתן טהורה לכהן: אבל תרומה הוי. והכהן מדליקה מידי: מאי שנא מהא דתנן. לא תאכל לכהן עד שיתן על סאה זו תרומה ומעשר ממקום אחר דמחזקינן ליה בטבל גמור [וכאן כמו כן לא היה ליתן לכהן שמא ישרוף טבל טמא ואסור להדליקו כדמוכח בפרק במה מדליקין (שבת כו.)]: שאני הכא. בטמא וטהור דמדאורייתא תרומה מעלייתא היא אבל מן הנקוב על שאין נקוב הוה ליה מהחויב על הפטור וכיון דאפטור קא מפריש לא חייל עלה שם תרומה הלכך טבל הוא ואסור אף לכהן ורבנן הוא דגזרי למתבה לכהן הואיל וקרא עליה שם תרומה וישראל זה שנתנה צריך להפריש עלה תרומה ומעשר ואין צריך לחזור ולהפריש ממה שאין נקוב דתרומה דיליה מדרבנן היא והא אפריש עליה ומן שאין נקוב על הנקוב דאמרין לעיל תרומה היא ומותר לכהן דהוה ליה מן הפטור על החיוב הלכך אע"ג דהא דאפריש עלה לא מיפטר בהך תרומה ולא חייל עליה שם תרומה אפי' הכי לא אמרי' לא תאכל כו' דהא לא איכפת לן אי אכל לה כהן בטבל דאין עליה דין טבל ותרומה כו': ולא תשא. הא אם לא תרימו מן המובחר תשא חטא ואם אינו קדוש נשיאות חטא למה:

"... הולך ממזר"

תנן התם:

"אין תורמין מן הטמא על הטהור,

ואם תרם:

בשוגג - תרומתו תרומה.

במזיד - לא עשה ולא בלום" (תרומות ב,ב).

מאי "לא עשה ולא בלום"?

אמר רב חסדא:

"לא עשה ולא בלום" - כל עיקר,

דאפילו ההיא גריוא הדר לטיבליה.

רב נתן ברבי אושעיא אמר:

"לא עשה ולא בלום" - לתקן את השירים,

אבל - תרומה הוי.

רב חסדא לא אמר קרב נתן ברבי אושעיא,

דאי אמרת: הוי [תרומה - זימנין דפשע ולא מפריש.

מאי שנא מהא דתנן:

"התורם קישות ונמצאת מרה,

אבטיח ונמצאת סרוס - תרומה, ויחזור ויתרום!"

שוגג אמזיד קרמית?!

שוגג - לא עבד איסורא,

מזיד - קעבד איסורא.

ורמי שוגג אשוגג:

הכא קתני: "בשוגג - תרומתו תרומה,"

התם קתני: "תרומה, ויחזור ויתרום!"

התם - שוגג קרוב למזיד, דאיבעי ליה למיטעמיה.

ורמי מזיד אמזיד:

הכא קתני: "במזיד - לא עשה בלום,"

התם תנן: "התורם משאין נקוב על נקוב - תרומה, ויחזור ויתרום!"

בתרי מאני - ציית,

בחד מנא - לא ציית.

ולרב נתן ברבי אושעיא, דאמר: "לא עשה ולא בלום" - לתקן שירים, אבל תרומה הוי,

פטב, מאי שנא מהא דתנן:

"מן הנקוב על שאין נקוב - תרומתו תרומה,

ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשר ממקום אחר" (דמאי ה, ע)!

שאני הכא, דמדאורייתא תרומה מעלייתא היא,

כדרבי אלעאי.

דאמר רבי אלעאי:

מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה?

דכתיב: "ולא תשאנו עליו חטא בהרימכם את הלבן ממנו" (במדבר יח, לב),

ואם אין קדוש' - נשיאות חטא למה?

מיקן: לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה.

7. כַּט, ב - צ, ב

כָּט"ז

לאוסרו בבת ישראל. וקנסא בעלמא הוא ולהחמיר ולעשות סייג לתורה ואין זו עקירה אבל להקל על דברי תורה עקירה היא:

את אשתו קטנה. אם מתה ולא אמרינן שמא עתידה היתה למאן ואשתכח דלאו אשתו הואי וביתומה עסקינן: **משתעמוד בקומתה.** כשתגיע לפרקה בשנים ובהבאת שער: **ואע"ג דלא נכנסה לחופה.** והא קי"ל (לעיל דף כט:). אפי' בגדולה אשתו ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה מתה אין יורשה:

והאמר ר' אליעזר אין מעשה קטנה כלום. בפרק ב"ש (לקמן קח.).

אמר ליה רבה לרב חסדא:

לדידך דאמרת: **"לא עשה ולא כלום** - כל עיקר, דאפילו ההוא גרינא הדר לטיבליה" - מאי טעמא? גזירה דלמא פשע ולא מפריש, מי איכא מידי דמדאורייתא הוי תרומה, ומשום דלמא פשע אפקוה רבנן לחולין, וכי בית דין מתנין לעקור דבר מן התורה?!

אמר ליה:

ואת לא תסברא?

והתנן:

"הולך ממזר מזה ומזה."

בשלמא: משני ממזר,

אלא מראשון אמאי? אשתו היא! וישראל מעליא הוא,

וקא שרינן ליה בממזרת?!

אמר ליה:

הכי אמר שמואל:

אסור בממזרת.

וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן:

אסור בממזרת.

ואמאי קרי ליה 'ממזר'?

לאוסרו בבת ישראל.

שלח ליה רב חסדא לרבה ביד רב אחא בר רב הונא:

ואין בית דין מתנין לעקור דבר מן התורה?!

והתניא:

"מאימתי אדם יורש את אשתו קטנה?

בית שמאי אומרים:

משתעמוד בקומתה.

ובית הלל אומרים:

משתכנס לחופה,

רבי אליעזר אומר:

משתבעל.

ויורשה, ומיטמא לה,

ואוכלת בגינזו תרומה."

"בית שמאי אומרים:

משתעמוד בקומתה."

אף על גב דלא נכנסה לחופה?!

אימא: משתעמוד בקומתה ותכנס לחופה.

והכי קאמרו ליה בית שמאי לבית הלל: דקאמרינו **"משתכנס לחופה"**,

אי עמדה בקומתה - מהניא לה חופה,

ואי לא - לא מהניא לה חופה.

"רבי אליעזר אומר:

משתבעל."

והאמר **רבי אליעזר:**

"אין מעשה קטנה כלום" (יבמות קז:).

אימא: משתגדיל ותבעל.

רפ"י

מדאורייתא אבוה ירית לה. כלומר קרובי האב ירתי לה דנישואי קטנה מדרבנן ניהו משום שלא ינהגו בה מנהג הפקר כדאמר בחרש שנשא פקחת (לקמן קיב:) אבל תורה לא זיכתה לקדש את הבת לא לאמה ולא לאחיה:

הפקר ב"ד היה הפקר. וכל מידי דמונא לאו עקירה היא: **כל אשר לא יבא וגו'.** בספר עזרא:

וראשי האבות למטות. הוי ליה למכתב וראשי מטות בני ישראל: **אכל תרומה.** בשוגג:

משלם חולין טהורים. דכתיב (ויקרא כב) ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש בפרק כל שעה (פסחים לב.):

בשוגג תשלומיו תשלומין. אם בשוגג שילם טמאים כסבור טהורים הם:

במזיד אין תשלומיו תשלומין. דקנסינן ליה:

תבא עליו ברכה כו'. אמאי קנסת ליה מאי מזיד יש כאן אע"פ שידוע שהן טמאים נתכוין הוא לתשלומין הגונים:

דאכל מיניה וכו'. ואע"ג דתשלומין נעשים תרומה ולא חזו ליה בימי טומאה הא מיהא לתשלומין מעליא איכוון:

תרומה טמאה לא חזיא לאכילה. כהן טהור קאי עלה בעשה בפי הערל (לעיל עג:) וכהן טמא קאי עלה במיתה דלא חלק הכתוב לגבי טומאת הגוף בין קדשים טהורים לקדשים טמאים:

כל דהו. ואפי' חולין טמאים:

קתני מיהת: **"וודשה"**, והא ה"א, דמדאורייתא אבוה ירית לה, ומדרבנן ירית לה בעל.

הפקר בית דין הפקר!

דאמר רבי יצחק:

מנין שהפקר בית דין הפקר?

שנאמר: **"וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים פעצת השדים והזקנים, יחרם כל רמושיו והוא יבדל מקהל הגולה"** (עזרא י, ח).

רבי אלעזר אמר מהק"א:

"אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות למטות בני ישראל" (יהו"ט, נא),

וכי מה ענין 'ראשים' אצל 'אבות'?

א"ל לומר לה:

מה אבות מנחילין בניהם כל מה שירצו,

אף ראשים מנחילין את העם כל מה שירצו.

"ומיטמא לה",

והא ה"א דמדאורייתא אביה מיטמא לה,

ומדרבנן מיטמא לה בעל!

משום דהויא לה מת מצוה!

ומי הוי מת מצוה!?

והתניא:

"אי זהו מת מצוה?

כל שאין לו קוברין.

קורא ואחרים עונין אותו - אין זה מת מצוה!"

הכא נמי כיון דלא ירתי לה,

קריא ולא ענו לה.

צ"א "ואוכלת בגינו תרומה".

בתרומה דרבנן!

תא שמע:

"אכל תרומה טמאה - משלם חולין טהורים.

שילם חולין טמאים:

סומכוס אומר משום **רבי מאיר:**

בשוגג - תשלומיו תשלומין,

במזיד - אין תשלומיו תשלומין.

וחכמים אומרים:

אחד זה ואחד זה - תשלומיו תשלומין, וחוזר ומשלם חולין טהורין."

והיונן בה: **"במזיד אין תשלומיו תשלומין!"**

תבא עליו ברכה, דאכל מיניה מידי דלא קחזי ליה בימי טומאתו,

וקא משלם, מידי דקחזי ליה בימי טומאתו!

ואמר רבא ואמרי לה כ"י:

חסורי מיחסרה והכי קתני:

"אכל תרומה טמאה - משלם כל דהו,

אכל תרומה טהורה - משלם חולין טהורין.

שילם חולין טמאים:

סומכוס אומר משום **רבי מאיר:**

בשוגג - תשלומיו תשלומין,

במזיד - אין תשלומיו תשלומין.

רָשׁ"י

והכא דמדאורייתא תשלומין מעליא ניהו. דחולין טמאים נמי ראוין להיות קדש כדרבי אילעי לעיל (דף פט):

ואמור רבנן אין תשלומיו תשלומין כו'. מדר' מאיר קמותיב:

קנסו שוגג אטו מזיד איכא בנייהו. לרבי מאיר בשוגג תשלומיו תשלומין ולא בעי לשלומי תו טהורים ואתו רבנן למימר בין בשוגג בין במזיד בעי מיהדר תשלומין:

אבל בעלים נתכפרו. ולא בעי לאתויי קרבן אחרינט:

שב ואל תעשה. לאו עקירה היא כגון אכילת בשר עשה היא ואמור רבנן שב ואל תאכל לאו עקירה בידים הוא אלא ממילא היא מיעקרא אבל תרומה דקאמר לא עשה ולא כלום ומפקת לה לחולין עקירה ממש היא:

אמר ליה. רב חסדא לרבא:

בעאי לאותובך ערל והזאה וכו'. דכל הני עוקרין בית דין דבר מן התורה:

ערל. דאמר בפסחים (דף צב.) הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר וגר שנתגייר ערב הפסח אין שוחטין עליו ואמר בגמרא טעמא דבית הלל גזירה שמא יטמא לשנה הבאה כו' בפרק האשה אלמא משום גזירה דרבנן מבטלינן ליה מפסח:

הזאה. שבות ולית עלה בשבת אלא איסורא דרבנן ועומדת בפני הפסח ומבטלתו דאמרי' הזאה שבות ואינה דוחה שבת:

ואזמל. לגבי מילה אמור רבנן (שבת דף קל:) אין מביאין אותו דרך גגות וקרפיות והוצאה דידיהו מדרבנן ומיעקרא מילה בזמנה:

וסדין בציצית. דמדאורייתא שרי דכתיב (דברים כב) לא תלבש שעטנז אבל גדילים תעשה לך וגזר רבנן משום כסות לילה שפטור מן הציצית והוי כלאים שלא במקום מצוה במסכת מנחות בהתכלת (דף מ:):

וכבשי עצרת. לא קבלתי מרבתי ומי"מ כך נראה בעיני וכשר הדבר ששנו בתוספתא ומייתי לה במסכת ביצה בגמרא פרק שני (דף כ:): כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן הדם יזרק והבשר יאכל דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה והרי הן כשלמים דעלמא ואם היתה שבת שחלה עצרת בשבת וניתנה שבת לדחות אצל לשמן וטעה זה ושגג בשלא לשמן לא יזרוק ואם זרק הורצה כו' והא הכא דזריקה בשבת בעלמא הוא כדשינן התם שאני שבות דשבת כו' וקתני לא יזרוק ועקרא שבות דרבנן גי' עשה דזריקת דם ודהקטרת אימורים ודאכילת בשר אלא שב ואל תעשה שאני: שופר ולולב מצות עשה ומבטלינן להו בשבת מדרבנן משום גזירה שמא יטלנו בידו כו':

אליו תשמעון. בנביא אמת כתיב: **כגון אליהו בהר הכרמל.** שהקריב בבמה ושעת איסור הבמות היתה ואיכא כרת דשחוטני חוץ וכתר דהעלאה:

וחכמים אומרים:

בין בשוגג בין במזיד - תשלומיו תשלומין, וחוזר ומשלים חולין טהורין.
והא הכא דמדאורייתא תשלומי מעליא הוי, דאי מקדש בהו כהן אשה - תפסו לה קידושי, ואמור רבנן: אין תשלומיו תשלומין, וקשרינן אשת איש לעלמא!

מאי "אין תשלומיו תשלומין" דקאמר רבי מאיר? דבעי למיהדר שלומי חולין טהורין.

אי הכי, סומכוס היינו רבנן!

אמר רב אחא בריה דרב איקא: קנסו שוגג אטו מזיד איכא בנייהו.

תא שמע:

"דם שנטמא, וזרקו,

בשוגג - הורצה,

במזיד - לא הורצה."

והא הכא דמדאורייתא ארצויי מרצה,

דתניא:

"על מה הציץ מרצה?

על הדם, ועל הבשר, ועל החלב שנטמא,

בין בשוגג בין במזיד,

בין באונס בין ברצון,

בין ביחיד בין בצבור."

ואמרי רבנן: "לא הורצה", וקא הדר מעייל חולין לעזרה!

אמר רבי יוסי בר חנינא:

מאי "לא הורצה" דקאמר?

להתיר בשר באכילה,

אבל בעלים נתכפרו בו.

סוף סוף קמתעקרא אכילת בשר,

וכתיב: **"ואכלו אתם אִשֶׁר קָפַר בָּהֶם"** (שמות כט, לג),

מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים!

אמר ליה:

שב ואל תעשה שאני.

צב, אמר ליה:

בעאי לאותובך:

ערל,

הזאה,

ואזמל,

סדין בציצית,

וכבשי עצרת,

ושופר,

ולולב.

השתא דשנית לן: "שב ואל תעשה" לא מיעקר הוא, כולוהו נמי "שב ואל תעשה" ניהו.

תא שמע:

"אליו תשמעון" (דברים יח, טו) -

אפילו אומר לך: עבור על אחת מכל מצות שבִּתּוֹרָה,

כגון אליהו בהר הכרמל,

רפ"י

מיגדר מילתא. לעשות גדר ותקנה כי התם שהשיבן על ידי כן מעבודת כוכבים: **ביטלו.** בעל ששלח גט לאשתו וקדם ובא אצלה או ששלח לה שליח ואמר לה גט ששלחתי לך בטל הוא הרי זה בטל ותנן (גיטין דף לב.) בראשונה היה עושה בית דין במקום אחר ומבטלו ולא היה מודיע לה התקין רבן גמליאל הזקן שלא יהיו עושין כן מפני תקון העולם דזימנין דמבטל ולא ידעה ואינסבא ובניה ממזרים ועלה תני בטלו לגט לפני בית דין במקום אחר אחר תקנת רבן גמליאל מבטל:

והא הכא דמדאורייתא מצי מבטל ליה. עד דמטי לידה דכתיב (דברים כד) ונתן בידה ועד דמטי לידה לאו גיטא הוא: **מה כח ב"ד יפה.** שהתקינו שלא לעשות כן:

אדעתא דרבנן. תולה בדעת חכמים דהא כדת משה וישראל קאמר:

ואפקעיניהו רבנן. על ידי גט זה לקידושין מינה ושוינהו למעות דקידושין מתנה למפרע דהפקר ב"ד היה הפקר:

התינח קדיש בכספא. איכא למימר אפקעתא דשוינהו למעות מתנה: **קדיש בביאה.** מאי אפקעתא איכא למימר האי ביאה מאי שויה:

א"ל. כיון דבדעתא דרבנן תלה ורבנן אמור דכי יהיב לה גט כי האי תבטל ביאה דתיהוי בעילת זנות ואית דאמרי תינח קדיש בכספא דקידושי כסף דרבנן קדיש בביאה דקידושין דמדאורייתא נינהו מאי איכא למימר וטעות גדול הוא בידם דקידושי כסף דאורייתא נינהו ומג"ש דקיחה קיחה משדה עפרון גמר לה במסכת קידושין (דף ב.) וג"ש בסיני נאמרה וכל י"ג מדות ואי קידושי כסף מדרבנן מי קטלינן נפשא עליהו דבעל ארוסה בסקילה ועוד מאי שיינא דשני שויה רבנן כו' הא קשיא ליה היכי מצו רבנן לאפקועי מידי דאורייתא ומשני ליה שויה רבנן הא נמי אפקעתא היא:

שהיה רוכב על סוס. ואלו הן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין ע"ג בהמה (ביצה דף לו.):

וסקלוהו. כמחלל שבת גמור: **צריכה לכך.** היתה עת צרה והיו פרוצין בעבירה: **שהטיח.** בעל:

הכל לפי שעה - שמע לו."

שאני התם, דכתיב: **"אליו תשמעו"**

ולגמור מיניה!

מיגדר מילתא שאני.

תא שמע:

"בטלו - מבטלו,

דברי רבי.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

אינו יכול לא לבטלו,

ולא להוסיף על תנאו.

אם כן, מה נח בית דין יפה?!"

והא הכא: דמדאורייתא בטל גט,

ומשום: **"מה נח בית דין"**,

קא שרינן אשת איש לעלמא!

מאן דמקדש - אדעתא דרבנן מקדש,

ואפקעיניהו רבנן לקידושין.

אמר ליה רבינא לרב אשי:

התינח דקדיש בכספא,

קדיש בביאה - מאי איכא למימר?

שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות.

תא שמע:

"אמר רבי אלעזר בן יעקב:

שמעתי שבית דין מבין ועונשין שלא מן התורה,

ולא לעבור על דברי תורה, אלא לעשות סייג לתורה.

ומעשה באדם אחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים,

והביאוהו לבית דין וסקלוהו,

לא מפני שראוי לכך,

אלא שהשעה צריכה לכך.

ושוב מעשה באדם אחד שהטיח באשתו תחת התאנה,

והביאוהו לבית דין והלקוהו,

לא מפני שראוי לכך,

אלא שהשעה צריכה לכך!"

מיגדר מילתא שאני.

8. צ, ב

"ולא זה וזה מטמאין לה".

מנלן?

דְּכָתִיב: "מִי אִם לְשֹׂארוֹ הִקְרַב אֵלָיו" (ויקרא כא, ב),
 וְאָמַר מֶרֶ: "שֹׂארוֹ" - זֶה אִשְׁתּוֹ.
 וְכָתִיב: "לֹא יִטְמָא בַּעַל בְּעַמּוּי לְהַחֲלוֹ" (ויקרא כא, ד)!

"יֵשׁ בַּעַל שְׂמִיטָמָא,
 וְיֵשׁ בַּעַל שְׂאִין מִיטְמָא.
 הָא בִּיצֵד?
 מִיטְמָא הוּא לְאִשְׁתּוֹ - בְּשָׂרָה,
 וְאִינוּ מִיטְמָא לְאִשְׁתּוֹ - פְּסוּלָה".

9. צ, ב - צא, א

רפ"י

כדי שלא תתגנה על בעלה. כגון נדרי עינני נפש שלא ארחץ שלא אתקשט:
פשיטא. זונה היא:
לויה שנשבת. וחיישינן שמא נבעלה לעובד כוכבים:
או שנבעלה בעילת זנות. כגון לעובד כוכבים ועבד וחלל וכל הנך דאמר באלמנה לכ"ג (לעיל סח.) דמפסלא בהו בת כהן מתרומה גבי לוויה לא פסלי ממעשר:
בתרומה דרבנן. דאילו בתרומה דאורייתא לא איצטריך למיתני דכיון דקנסוה אמעשר כ"ש אתרומה:
כתובה מאי עבדתה. הא תנן ברישא אין לה כתובה:
כתובת בנין דיכרין. דתנן בכתובות (דף נב:.) כתובת בנין דיכרין דיהוין ליכי מינאי אינון ירתין כסף כתובתיך יתר על חולקהוון דעם אחוהוון ואם מתה בחייו ונשא שניה וילדה לו ומת הוא בני שניה אפי' הן נקבות נוטלין כתובת אמן כחוב גמור שהרי נתאלמנה מאביהן ובני ראשונה אם יש זכרים נוטלין כתובת אמן ואף על גב דמתה בחייו דרבנן תקון כתובת בנין דיכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו והכא לא שקלי יורשין דילה כתובת בנין דיכרין אלא בני הכשרה נוטלין כתובת אמן והשאר חולקין בשוה:

"ולא זה וזה זכאין במציאתה" וכו'.

טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה?
 כי היכי דלא תיהוי ליה איבה,
 הכא תיהוי ליה איבה ואיבה.

"ובמעשה ידיה".

טעמא מאי אמרי רבנן: "מעשה ידיה לבעלה"
 משום דקאקלה מזוני,
 הכא פיון דמזוני לית לה - מעשה ידיה לאו דידיה.

"ולא מיפר נדריה".

טעמא מאי אמר רחמנא: בעל מיפר?
 כדי שלא תתגנה,
 הכא תתגנה ותתגנה.

"היתה בת ישראל - נפסלה מן הכהונה" וכו'.

צא,א פשיטא!

בת לוי מן המעשר איצטריכא ליה.

ובת לוי מן המעשר מי מפסלא בזנות?
 והתניא:

"לויה שנשבת,
או שנבעלה בעילת זנות -
נותניו לה מעשר, ואוכלת!"

אמר רב ששת:
 קנסא.

"בת פהו - מן התרומה".

אפילו בתרומה דרבנן.

"ואין יורשיו של זה ויורשיו של זה יורשין פתובתה" וכו'.

"פתובה" - מאי עבדתה?

אמר רב פפא:
 כתובת בנין דיכרין.

פשיטא!

מהו דתימא: לדידה דעבדא איסורא - קנסויה רבנן,
 לזרעה - לא קנסו רבנן,
 קא משמע לן.

רש"י

ולא מייבם מדרבנן. דרבנן קנסוה:
 אחיו של שני חולץ מדרבנן. דמדאורייתא לא רמיא קמיה ורבנן הוא דאצרכוה חליצה משום גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה כדאמרן לגבי גט: **ביאה דעיקר איסורא לא קניס.** דקתני ביאתה קונה אותה לפטור צרתה:
הני דיתבא תותיה. ואיכא למימר אתי לקיומה הואיל ונוהג בה מנהג נשים ואפי' הכי לא קנסי כ"ש כתובה דזהו תחלת גירושין כי שקלה כתובה:
דמחיים. בחיי בעלה:

"אחיו של זה, ואחיו של זה - חולצין ולא מייבמין".

אחיו של ראשון - חולץ מדאורייתא. ולא מייבם - מדרבנן.
 אחיו של שני - חולץ מדרבנן, ולא מייבם - לא מדאורייתא, ולא מדרבנן.

"רבי יוסי אומר:

כתובתה על נכסי בעלה [הראשון.

רבי אלעזר אומר:

הראשון:

זכאי במציאתה,

ובמעשה ידיה,

ובהפרת נדריה.

רבי שמעון אומר:

ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה. ואין הולד ממנו ממזר".

אמר רב הונא:

בתראי מודו לקמאי.

קמאי לא מודו לבתראי.

רבי שמעון מודי ליה לרבי אלעזר. דמה ביאה דעיקר איסורא לא קניס, וכל שכן מציאתה ומעשה ידיה דממונא הוא.
 ורבי אלעזר לא מודי ליה לרבי שמעון, מציאתה ומעשה ידיה דממונא הוא - לא קניס, אבל ביאה דאיסורא הוא - קניס.
 ותרווייהו מודו ליה לרבי יוסי, הני דיתבא תותיה - לא קניס, וכל שכן כתובה דלמשקל ומיפק קאי.
 ורבי יוסי לא מודי להו, כתובה דלמשקל ומיפק הוא דלא קניס, אבל הני דיתבא תותיה - קניס.

רבי יוחנן אומר:

קמאי - מודו לבתראי,

בתראי - לא מודו לקמאי.

רבי יוסי - מודי ליה לרבי אלעזר,

כתובה, דמדידיה לדידה - לא קניס, וכל שכן מציאתה ומעשה ידיה דמדידה לדידה.

ורבי אלעזר - לא מודי ליה,

מציאתה ומעשה ידיה הוא דמדידה לדידה - לא קניס,

אבל כתובה דמדידיה לדידה - קניס.

ותרווייהו מודו ליה לרבי שמעון,

ומה הני מחיים לא קנסי,

ביאה דלאחר מיתה - לא כל שכן.

ורבי שמעון - לא מודי להו,

ביאה הוא דלאחר מיתה - לא קניס,

אבל הני מחיים - קניס.

10. צא, א-ב

רש"י

נשאת שלא ברשות. רבי שמעון קאמר לה: **בקמייתא.** ביאתה או חליצתה כו' בנשאת בעד אחד: **מכלל דפליגי.** רבנן עליה דר' שמעון בסיפא בנשאת בעדים: **כל עריות.** שאמרו שהן ערוה אין צריכות גט ממנו אם ניסת למי שהיא ערוה עליו: **חוץ מאשת איש.** שניסת בעד אחד ע"פ בית דין דאצרכוה רבנן גיטא כדאמרן במתניי: **לא בעיא גט.** דאנוסה היא: **עשו בהוראתן.** הורוה לינשא בעד אחד: **כזדון איש באשה.** כהבא בזדון על אשת איש ונאסרה על בעלה: **כשגגת איש באשה.** ולא נאסרה: **אידי ואידי לא בעיא גט.** מדקא מדמי ליה לזדון ולשוגג: **אלא לאו רבנן היא.** ושמע מיניה בעדים מודו: **לעולם רבי שמעון היא.** הך קמייתא דקתני חוץ מאשת איש כו': **ככוונת איש באשה.** כפנויה שנתכוון לקדשה דבעיא גיטא: **כשלא בכוונה.** כבא על הפנויה שלא לשם קדושין: **לענין איסורא.** ולעולם כדקא ס"ד מעיקרא כזדון איש באשת איש ומיהו לענין גט לא קמיירי דאע"ג דמדמי לה לזדון בעיא גיטא: **ולא מייתא קרבן.** דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור כדילפינן בהוריות (דף ב:) מבעשותה:

"נשאת שלא ברשות [- מותרת לחזור לו"].

אמר רב הונא אמר רב: הכי הלכתא.

אמר ליה רב נחמן: גנבא גנובי למה לך?

אי סבירא לך כרבי שמעון, אימא: הלכה כרבי שמעון, דשמעתיה כרבי שמעון קאזלה!

וכי תימא: אי אמינא הלכה כרבי שמעון, משמע אפילו בקמייתא אימא: הלכה כרבי שמעון באחרונה!

קשיא.

אמר רב ששת:

אמינא: כי ניים ושכיב רב אמרה להא שמעתתא. "הלכה" - מכלל דפליגי! מאי הוה לה למיעבד? מיאנס אנסה!

ועוד,

תניא:

"כל עריות שבתורה - אין צריכות הימנו גט. חוץ מאשת איש שניסת על פי בית דין". "על פי בית דין" - הוא דבעיא גיטא. על פי עדים - לא בעיא גיטא!

מני?

אילימא: רבי שמעון, "על פי בית דין" מי בעיא גט? והתניא:

"רבי שמעון אומר:

עשו בית דין בהוראתן - כזדון איש באשה. על פי עדים - כשגגת איש באשה."

אידי ואידי - לא בעיא גט. אלא לאו, רבנן היא!

לעולם רבי שמעון היא,

ותרין הכי:

רבי שמעון אומר: עשו בית דין בהוראתן - ככוונת איש באשה, ובעיא גט. על פי עדים - כשלא בכוונת איש באשה, ולא בעיא גט.

רב אשי אמר:

לענין איסורא קתני,

והכי קאמר: עשו בית דין בהוראתן - כזדון איש באשה, ומיתסרא על בעלה, על פי עדים - כשגגת איש באשה, ולא מיתסרא על בעלה.

צא,ב רבינא אמר:

לענין קרבן קתני:

עשו בית דין בהוראתן - כזדון איש באשה ולא מתיא קרבן, על פי עדים - כשגגת איש באשה, ומתיא קרבן.

רַש"י

הַד קמייטא. דקתני חוץ מאשת
איש כולה רבנן היא ולא תיתני
שניסת דמשמע אבל בעדים לא
אלא תריץ ושניסת ומשתמעין
תרוייהו:

חוץ מאשת איש. דהיינו בעדים
ושניסת ע"פ ב"ד בעד אחד
דתרוייהו בעו גט וכיון דבעינן
גיטא אלמא מילתא היא
ומתסרא אקמא:

וְאִיבְעִית אִמָּא:

הָא קמייטא - רַבָּנָן הִיא,
וְתַרְיֵין הָכִי: חוץ מאשת איש,
וְשָׁנִיסַת עַל פִּי בֵּית דִּין.

11. צא, ב

רפ"י

כתב לשם מלכות שאינה הוגנת. סופר שהיה צריך למנות למלכי ישראל או לשם מלכות אחרת כגון לשם מלכי רומי ותנא קרי לה שאינה הוגנת משום דאין להם לא כתב ולא לשון כדכתיב (עובדיה א) בזוי אתה מאד:

תצא מזה ומזה. אם ניסת באותו גט:

כל הדרכים. כל הנך קלקולי דמתני:

מאי הוה לה למיעבד. סבורה היתה שהוא גט כשר:

לאקרויה לגיטא. לפני חכם:

והלכה צרתה ונשאת לשוק. שנפטרה בייבום חברתה ואח"כ נמצאת זו אילונית ואין ביאתה פוטרת צרתה כדאמר בפ"ק (דף יב.) פרט לאילונית שאין יולדת:

תצא. צרתה מזה שניסת לו ומיבמה ורבי עקיבא היא (לקמן דף צב.) דעביד חיבי לאוין כגון יבמה לשוק כחייבי כריתות כאשר איש ממם:

כל עריות שאמרו פוטרות צרותיהן. לשוק בלא חליצה ויבום כגון ט"ו נשים דפ"ק (דף ב.):

הלכו צרות אלו ונישאו. לשוק ונמצאת הערוה אילונית ונדע שהזקקה צרתה לייבום למפרע דערוה אילונית אינה פוטרת צרתה דאילונית מקח טעות הוא ולא אשתו היא ואין זו צרת ערוה וזקוקה ליבם כדתנן בפ"ק (שם) וכולן שמתו או שמיאנו או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות:

תצא. הצרה מזה ומזה כו':

גט לאיש ושובר לאשה. שהבעל נותן שכר הגט והאשה כותבת שובר לגבות כתובתה מן בעלה ולתת לו השובר שאם לא היתה נותנת לו שובר לא יפרע לה כתובה:

ונתנו זה לזה. כסבורה זו לקבל גט מיד בעלה וקבלה שובר והיא נתנה לו גט:

[אמר רב ששת:

אמינא: כי ניים ושכיב רב אמרה להא שמעתנא. "הלכה" - מכלל הפליגי!

מאי הוה לה למיעבד? מיאנס אנסה!"]

מתיב עולא:

מי אמרין: "מאי הוה לה למיעבד"?

והתנן:

"כתב לשם מלכות שאינה הוגנת,

לשם מלכות מדי,

לשם מלכות יון,

לבניו הבית,

לחורבן הבית,

היה במזרח וכתב במערב,

במערב וכתב במזרח -

תצא מזה ומזה,

וכל הדרכים האלו בה" (גיטין עט:).

ואמאי? לימא: "מאי הוה לה למיעבד"?

איבעי לה לאקרויי לגיטא.

אמר רב שימי בר אשי:

תא שמע:

"הבונס את יבמתו והלכה צרתה ונשאת, ונמצאת זו אילונית,

תצא מזה ומזה,

וכל הדרכים האלו בה" (גיטין פ.).

ואמאי? נימא: "מאי הוה לה למיעבד"!

איבעי לה לאמתוני.

אמר אביי:

תא שמע:

"כל עריות שאמרו פוטרות צרותיהן,

הלכו צרות ונישאו ונמצאו אלו אילונית,

תצא מזה ומזה,

וכל הדרכים האלו בה" (גיטין פ.).

ואמאי? נימא: "מאי הוה לה למיעבד"!

איבעי לה לאמתוני.

אמר רבא:

תא שמע:

"כתב סופר גט לאיש ושובר לאשה,

וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש.

ונתנו זה לזה וזה לזה,

ולאחר זמן: הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש, ושובר מתחת ידי האשה.

תצא מזה ומזה,

וכל הדרכים האלו בה" (גיטין פ.).

ואמאי? נימא: "מאי הוה לה למיעבד"!

איבעי לה לאקרויי לגיטא.

אמר רב אשי:

תא שמע:

"שינה שמו, שמה, שם עירו, שם עיר -

רש"י

גט קרח. בגט מקושר קמייירי כדאמר בבבא בתרא (דף קס.). גט פשוט עדיו מתוכו גט מקושר עדיו מאחוריו כשהיה כופלו חותם העד על הכפל וחוזר וכופלו וחותם עד שני וכן שלישי ואם היו קשריו מרובים מעדיו היינו גט קרח ופסול:

סבר למיעבד עובדא במאי הוה לה למיעבד. ולהחזיר לבעלה אשת איש שנשאת בעדים: **והתניא כל הני.** ולא אמרינן מאי הוה לה למיעבד:

אמר ליה ולא שנינהו אמר ליה ואשינווי לסמוך. אם זה דוחק ומתרץ לדחוק התשובה אגן ממילא שמעינן דלא אמרינן מאי הוה לה למיעבד (: ופסק.) ונמנע ולא עבד עובדא:

תצא מזה ומזה,

וְכַל הַדְּרָכִים הָאֵלוּ בָּהּ (גיטין פ.).
וְאִמְאִי? נִימָא: "מַאי הָוָה לָהּ לְמֵיעֵבֵד?"!

איבעי לה לאקרווי לגיטא.

אמר רבינא:

תא שמע:

"בְּנִסְסָה בְּגִט קֶרַח - תִּצָּא מִזֶּה וּמִזֶּה.

וְכַל הַדְּרָכִים הָאֵלוּ בָּהּ (גיטין פ.).

וְאִמְאִי? נִימָא: "מַאי הָוָה לָהּ לְמֵיעֵבֵד?"!

איבעי לה לאקרווי לגיטא.

רב פפא סבר למיעבד עובדא ב"מאי הוה לה למיעבד?".

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא:
והתניא כל הני מתנייתא!

אמר ליה:

ולאו שנינהו?!

אמר ליה:

ואשינווי ליקו וליסמוך?!

ופסק.

רפ"י

ולקלא לא חיישינן. אם ניסת בבית דין ואח"כ יצא קול שבעלה חי ולפנינו לא בא: כל קלא דבתר נשואין. כגון כהן שנשא אשה ואח"כ יצא עליה קול גרושה או זונה:

כיון דאתאי לב"ד ושרינן לה. הואיל והוצרכה לבא לב"ד להתירה אלמא בחי הוה מספקין ליה קודם נשואין והלכך כמי שיצא הקול מאותה שעה דמי קמ"ל:

12. צא, ב - צב, א

"האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה "מת בעליך", וניסת, ואחר כך בא בעלה: תצא מזה ומזה. וצריכה גט מזה ומזה ...".

אמר רב אשי: ולקלא לא חיישינן.

הי קלא?

אילימא: קלא דבתר נשואין - הא אמרה רב אשי חדא זימנא! דאמר רב אשי:

צב, א כל קלא דבתר נשואין - לא חיישינן.

מהו דתימא: הואיל ואתאי לבי דינא ושרינן, כקלא דקמי נשואין דמי ותיתסר, קא משמע לן.

13. צב, א

"נישט על פי בית דין תצא, [ופטורה מן הקרבן]."

רס"י

הורו בית דין ששקעה חמה. בשבת והתירו לעשות מלאכה: אין זו הוראה. לסמוך עליה ולפטור יחיד שעשה על פיהם או אם עשו צבור על פיהם אין מביאין פר כשאר העלם דבר אלא כל אחד כשבה או שעירה שאין זה העלם דבר אלא טעות כסבורים שבא בעולם דבר שלא בא דהא לכ"ע גליא השתא דטעות הואי והכא נמי דמתני' טעות היא כסבורים שמת והנה בא בעלה והכל רואים אלא אעד סמוך:

תדע דהוראה היא. ע"י הוראת בי"ד היא ניסת ועלייהו תליא ולא אעד דהא בכל התורה עד אחד לא מהימן והכא מהימן דתורה לא האמינתו והם האמינוהו ועבדינן אפומייהו: **מאי טעמא לאו משום דהוראה היא.** וכשהורו שחלב הקיבה מותר דאיעלם מינייהו וסמוך אדעתיהו והכא נמי אדעתיהו הוא דסמוך דאמרי כל אשה דייקא ומינסבא ונמצא דטעו בהוראתן דהא לא דייקא ואינסבא:

חזו טעמא. טעם מובהק: **וכי הדר אמרי להיתירא.** בטעם שאינו מובהק מי משגיחין בהו: **אתו תרי ואסרוה.** הרי טעם ברור:

כי הדר אתא עד. אחד ואמר עכשיו מת שרינן לה: **מ"ט לאו משום.** דאמרינן עד קמא אטעיין והאי בתראה מהימן דאי קמייטא הוראה היא דאדעתין סמכי מכי חזינן טעמא על ידי השנים הללו דלא אורינן שפיר היכי מצינן למיהדר לדעתין קמייטא:

יקוב הדין את ההר. בניסת ע"פ בי"ד לא אמרינן ע"פ בי"ד הוא ומפטרא אלא הולכין אחר עומק הדברים ואמרינן טעותא הוא דאעד סמוך ותביא חטאת שמינה:

א"כ מאי יקוב כו'. מדתני הכי משמע דאי לא מעיינין בה שפיר לפום ריהטא הוה פטר לה:

אמר זעירי:

ליתא דמתניתין מדתני בי מדרשא.

דתני בי מדרשא:

"הורו בית דין ששקעה חמה,

ולבסוף זרחה,

אין זו הוראה - אלא טעות."

ורב נחמן אמר:

הוראה היא.

אמר רב נחמן:

תדע דהוראה היא,

דבכל התורה פולה: עד אחד - לא מהימן,

והכא מהימן, מאי טעמא?

לאו, משום דהוראה היא.

אמר רבא: תדע דטעות הוא,

דאילו הורו בית דין בחלב ובדם להיתירא,

והדר חזו טעמא לאיסורא,

כי הדרין ואמרי להיתירא - לא משגיחין להו.

ואילו היכא דאתא עד אחד - שרינא,

אתו תרי - אסרנא,

כי הדר אתא עד אחרינא - שרינן.

מאי טעמא?

לאו משום דטעות הוא.

ואף רבי אליעזר סבר דטעות הוא,

דתניא:

"דבי אליעזר אומר:

יקוב הדין את ההר, ותביא חטאת שמינה."

אי אמרת בשלמא: דטעות הוא, משום הכי מתיא קרבן.

אלא אי אמרת: דהוראה היא - אמאי מתיא קרבן?

ודלמא קסבר רבי אליעזר:

יחיד שעשה בהוראת בית דין - חייב!

אם כן, מה "יקוב הדין את ההר"!?

14. צב, א

רפ"י

כל שכן אלמנה לכהן. דלחכי לא שרייה:
על כל ביאה וביאה. קסבר רבי אלעזר ביאות מחלקות וטעמא במסי כריתות (דף טו.).
קרובן אחד על הכל. הואיל ולא נודע לה בינתיים והויא לה כאוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד:

"הזרוה בית דין להנשא [והלכה וקלקלה - חייבת בקרבן, שלא התירוה אלא לינשא]."

מאי "קלקלה"?

רבי אליעזר אומר:
 זינתה.

רבי יוחנן אומר:
 אלמנה לכהן גדול,
 גרושה וחלוצה לכהן הדיוט.

מאן דאמר: "זינתה" - כל שכן אלמנה לכהן גדול.
 מאן דאמר: "אלמנה לכהן גדול" - אבל זינתה לא.

מאי טעמא?

דאמרה: אתון הוא דשויתין פנויה.

תניא פוותיה דרבי יוחנן:
"הזרוה בית דין להנשא והלכה וקלקלה,
 כגון: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט,
 חייבת בקרבן על כל ביאה וביאה,
דברי רבי אלעזר.
וחכמים אומרים:
 קרבן אחד על הכל.
ומודים חכמים לרבי אלעזר:
 שאם נשאת לחמשה בני אדם שחייבת בקרבן על כל אחד ואחד,
 הואיל וגופין מוחלקין".

15. צב, א

רש"י

מתני'
 ואחר כך מת בנד. ולא הוזקקה
 לייבום ונשאת לשוק:
 ראשון ואחרון. מפרש בגמ':
 ממזר. וכר"ע מיתוקמא דאמר
 (לעיל דף מט.) יש ממזר מחייבי
 לאוין:
 קיים היה. כשניסת:
 הולד הראשון. שהיה לה בעודנו
 חי:

מְשֻׁנָּה

הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בְּעֵלָהּ וּבָנָה לַמְדִינָה הַיָּם,
 וּבָאוּ וְאָמְרוּ לָהּ:
 מֵת בְּעֵלֶיךָ,
 וְאַחַר כֵּן מֵת בְּנֶךְ,
 וְנִשְׂאת,
 וְאַחַר כֵּן אָמְרוּ לָהּ:
 חִילוּף הָיוּ הַדְּבָרִים,
 תִּצְאִי, וְהוֹלֵד רֵאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן - מִמְזַר.

אָמְרוּ לָהּ:
 מֵת בְּנֶךְ, וְאַחַר כֵּן מֵת בְּעֵלֶיךָ - וְנִתְיַבְּמָה,
 וְאַחַר כֵּן אָמְרוּ לָהּ:
 חִילוּף הָיוּ הַדְּבָרִים,
 תִּצְאִי, וְהוֹלֵד רֵאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן - מִמְזַר.

אָמְרוּ לָהּ:
 מֵת בְּעֵלֶיךָ וְנִישַׁת,
 וְאַחַר כֵּן אָמְרוּ לָהּ:
 קַיִּים הָיָה, וּמֵת,
 תִּצְאִי, וְהוֹלֵד רֵאשׁוֹן - מִמְזַר, וְאַחֲרוֹן - אֵינוֹ מִמְזַר.

אָמְרוּ לָהּ:
 מֵת בְּעֵלֶיךָ, וְנִתְקַדְּשָׁה.
 וְאַחַר כֵּן בָּא בְּעֵלָהּ - מוֹתֶרֶת לְחֹזֶר לוֹ.
 אִפְּעַל פִּי שֶׁנִּתְּנוֹן לָהּ אַחֲרוֹן גַּט - לֹא פִּסְלָה מִן הַכְּהֻנָּה.
 אֵת זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי אֲלֶעָזָר בֶּן מֵתִיא:
 "וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה"¹⁸³ (ויקרא כא, ז) - וְלֹא מֵאִישׁ שְׂאִינוֹ אִישָׁה.

גְּמָרָא

מאי 'ראשון', ומאי 'אחרון'?
 אילימא: 'ראשון' - לפני שמועה, ו'אחרון' - לאחר שמועה - ליתני: הולד ממזר!

משום דקבעי למיתני סיפא:
 "אָמְרוּ לָהּ מֵת בְּעֵלֶיךָ וְנִשְׂאת,
 וְאַחַר כֵּן אָמְרוּ לָהּ: קַיִּים הָיָה וּמֵת,
 הָרֵאשׁוֹן מִמְזַר וְהָאַחֲרוֹן אֵינוֹ מִמְזַר."
 תנא נמי רישא: "ראשון ואחרון ממזר".

16. צב, א

כ"י

גמ' אין ממזר מיבמה. שנשאת לשוק בלא חליצה הואיל וליתה עליה אלא בלאו: האי תנא. וחכ"א אין ממזר מיבמה אלמא סבירא להו דיש חייבי לאוין שהולד ממזר מהן תנא דבי ר"ע היא דאיכא תנא בפרי החולץ (לעיל מט.) אליבא דר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין דשאר דמחמת קורבה כגון אנוסת אביו לרי יהודה דאמר קאי עלה בלאו בפי נושאתין (לקמן צז.) וכגון נושא את חלוצתו דקאי עלה בלא יבנה (דברים כה) ולא דקורבא הוא הוי ממזר: מחייבי לאוין גרידי. כגון יבמה לשוק ודומה לה:

תנו רבנן:

"זו דברי רבי עקיבא,

שהיה אומר: אין קדושין תופסין בחייבי לאוין.

אבל חכמים אומרים:

אין ממזר מיבמה".

ול"מא: אין ממזר מחייבי לאוין!

האי תנא הך תנא דרבי עקיבא,

דאמר: מחייבי לאוין דשאר - הוי ממזר,

מחייבי לאוין גרידי - לא הוי ממזר.

17. צב, א-ב

רש"י

בעניינינו. מתוך עניות דעתנו שאין אנו יודעים פיי המקרא: **אי ללאו הוא דאתא.** הרי היא כשאר חייבי לאוין ותפסי בה קדושין:
אם היה יבמה כהן. וזו נישאת לשוק בעד אחד או בשני עדים שאמרו לה מת בעליך ואחר כך מת בנך ואמר שמואל בעיא גט וכיון דיהיב לה גיטא מיפסלא על היבם שהוא כהן משום גרושה:
חולץ לה. יבם ושריא לבעלה:
והותרה לו. ליבם:

צב, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:

מַנִּין שְׂאִין קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בִּיבְמָה?

שְׂנַאֲמַר: **"לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר"** (דברים כה, ה),
 לא תהא בה הויה לזר.

ושמואל אָמַר:

בעניינינו צריכה גט.

מספקא ליה לשמואל: הא **"לא תהיה אשת המת"**¹⁸⁴,
 אי ללאו הוא דאתא?
 אי דלא תפסי בה קדושין הוא דאתא?

אָמַר לִיה רַב מְרִי בַר רַחֵל לְרַב אֲשִׁי,

הכי אָמַר אַמִּימַר:

הלכה כְּוֹתִיָּה דְשִׁמוּאֵל.

אָמַר רַב אֲשִׁי:

הַשְּׁתָּא דְאָמַר אַמִּימַר: הַלְכָתָּא כְּוֹתִיָּה דְשִׁמוּאֵל,
 אִם הִיא יבְמָה כְּהֵן - חוֹלֵץ לָהּ, וְשָׂרְיָא לִיה.

אִיתְגַּוְרִי אִיתְגַּר?! אִם כֵּן מְצִינּוּ חוּטָא נְשָׁכַר!

אָלָא, אִם הִיא יבְמָה יִשְׂרָאֵל נוֹתֵן לָהּ שְׁנֵי גֵט, וְהוֹתְרָה לוֹ.

רס"י

18. צב, ב

נשואין יש בה. קס"ד לענין גט דאם ניסת לזר שאמרו לה מת בעליך ואח"כ בנך צריכה גט: בזנות. דהוי כזנות ומיתסרא איבם כרב המנונא ורב אשי דאמר לעיל נותן לה שני גט והותרה לו לית ליה דרב המנונא:

כדאמר מעיקרא. נשואין יש בה לענין גט ולא משום דקדושי נינהו אלא משום דאי מפקעת לה בלא גט אתי למימר נמי באשה שהלך בעלה למדינת הים וניסת ע"פ ב"ד בעד אחד תצא בלא גט אבל נתקדשה לא בעיא גיטא דהא אשת איש גופה שנתקדשה על פי ב"ד בעד אחד תצא בלא גט כדתנן אע"פ שנתן לה האחרון גט לא פסלה מן הכהונה:

אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב: יבמה - קדושין אין בה, נשואין - יש בה.

אי קדושין אין בה נשואין נמי אין בה!

אימא: קדושין ונשואין אין בה.

ואיבעית אימא:

מאי "נשואין יש בה"?

כזנות¹⁸⁵.

כדרב המנונא,

דאמר רב המנונא:

שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה.

ואיבעית אימא:

לעולם כדאמרו מעיקרא,

קדושין - אין בה,

נשואין - יש בה, דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים.

19. צב, ב - צג, א

רס"י

נמנו וגמרו כו'. דדרשינן לא תהיה לא תהא בה הוייה: אינה מקודשת. כיון דהשתא לא תפסי בה קדושי לקמיה נמי לא תפסי דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: מי משכחת מרגניתא. אי לאו דאמרי לך לא הוית מסיק אדעתך דטעמא משום דלא תפסי בה קדושי השתא הוא אלא דאין מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו יש בידו לעשות עכשיו: אמר ליה ריש לקיש. לרבי יוחנן: קונם שאני עושה לפיך. אשה שאמרה לבעלה מה שאני עושה מלאכה יהא אסור לפיך בקונם: אינו צריך להפר. דכיון דקא משעבדא ליה למעשה ידיה לא מציא נדרה: שמא תעדיף עליו כו'. דתנן (כתובות דף סד:) מה היא עושה לו משקל ה' סלעים שתי כו' וטפי לא משעבדא ליה ואהעדפה חייל נדר ואע"ג דעדיין לא נעשית המלאכה: ופליגא דרב נחמן. הא דאוקימנא דלר"ע אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: רב הונא כרב. כלומר מרב שהוא רביה קבלה ורב מרבי ינאי וכן כולם זה למעלה מדורו של זה היה:

אמר רבי ינאי:
בתיבורה, נמנו וגמרו:
אין קדושין תופסין ביבמה.

אמר ליה רבי יוחנן:
רבי, לא משנתנו היא זו?
דתנן:

"האומר לאשה:
הרי את מקודשת לי לאחר שתגיד",
לאחר שתגיד",
לאחר שאשתחרר",
לאחר שתשתחררי",
לאחר שימות בעליך",
לאחר שתמות אחותיך",
או לאחר שיחלוץ לך יבמיך" -
אינה מקודשת" (קידושין סב.).

אמר ליה:
אי לאו דדלאי לך חספא,
מי משכחת מרגניתא תותיה!?!

אמר ליה ריש לקיש:
אי לאו דקלסך גברא רבה הוה אמינא לך אנא:
מתניתין רבי עקיבא היא,
דאמר: אין קידושין תופסים בחייבי לאוין.

ואי רבי עקיבא, פי אמר לה: "לאחר שיחלוץ לך יבמיך" ליתפסי בה קידושי,
דהא שמעינן ליה לרבי עקיבא דאמר: אדם מקנה דבר שלא בא לעולם!
דתנן:

צג, א "קונם שאני עושה לפיך - אין צריך להפר,
רבי עקיבא אומר:
יפר, שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו" (נדרים פה.)!

הא איתמר עליה:
אמר רב הונא בריה דרב יהושע:
באומרת: "יקדשו ידי לעושיהם",
דידים איתגהו בעלמא

ופליגא דרב נחמן בר יצחק.
דאמר רב נחמן בר יצחק:
רב הונא כרב,
ורב רבי ינאי,
ורבי ינאי כרבי חייא,
ורבי חייא כרבי,
ורבי כרבי מאיר,
ורבי מאיר כרבי אליעזר בן יעקב,
ורבי אליעזר בן יעקב כרבי עקיבא דאמר:
אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

20. צג, א-ב

רס"י

המוכר פירות דקל. בימות הגשמים:
עד שלא באו לעולם. אם בא לחזור בו קודם ניסן שאז האילנות מוציאין יכול לחזור בו:
משבאו לעולם אין יכול לחזור בו. דכי אתו חייל זביני אלמא אדם מקנה דבר שלא בא לעולם:
האומר לחברו. קודם שקנה את השדה:
קנה. והוא מתנה אלמא מרב שמיע ליה:
נגה ליה. שהה יותר מזמנו:
עילויהו. ואע"ג דאכתי לא אתו:
למען תלמד. גבי תרומה ומעשרות כתיב ואכלת לפני ה' וגו':
כל הימים אלו יו"ט ושבתות. הוי למד להזהר שלא יבטל עונג שבת בשביל תיקון הטבל:
למאי הלכתא. ומה אתא קרא לאזהורי:
אי נימא עשורי בשבתא ומיכל. ואיצטריך לאשמועינן דאע"ג דשבת הוא מתקנן פשיטא וכי איצטריך קרא למישרי טלטול דרבנן הפרשת מעשרות בשבת אינה אלא משום שבות דתנן אלו הן משום שבות לא מגביהין תרומות ומעשרות במסכת ביצה (דף לו.) והיכא אסר לן קרא טלטול בעלמא דאיצטריך למשרייה הכא:
אלא לאו כה"ג. דמותר לעשר על מה שלא בא לעולם ועתיד לבא לצורך עונג שבת:
והא אקריון בחלמא. ליל שבת זה:
קנה רצוץ. מקרא אחד ושמו קנה רצוץ:
מאי לאו הנה בטחת כו'. ולא שפיר עבדית:

]"דאמר רב נחמן בר יצחק:

רב הונא קרב,

ורב כרבי ינאי,

ורבי ינאי קרבי חייא,

ורבי חייא קרבי,

ורבי קרבי מאיר,

ורבי מאיר קרבי אליעזר בן יעקב,

ורבי אליעזר בן יעקב קרבי עקיבא דאמר:

אדם מקנה דבר שלא בא לעולם"].

"רב הונא" - מאי?

דאיתמר:

המוכר פירות דקל לחברו.

אמר רב הונא:

עד שלא באו לעולם - יכול לחזור בו.

משבאו לעולם אין יכול לחזור בו.

ורב נחמן אמר:

אף משבאו לעולם יכול לחזור בו.

אמר רב נחמן:

מודינא, דאי שמיט ואכיל - לא מפקינן מיניה.

"רב" -

דאמר רב הונא אמר רב:

האומר לחברו:

"שדה זו שאני לוקח, לכשאקחנה, קנויה לך מעכשיו" - קנה.

"רבי ינאי קרבי חייא" -

דרבי ינאי הוה ליה אריסא, דהוה מייתי ליה פנתא דפירי כל מעלי שבתא,

ההוא יומא נגה ליה ולא אתא.

שקל עשר מפירי דביתיה עליהו,

אתא לקמיה דרבי חייא.

אמר ליה: שפיר עבדת.

דתנא:

"למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים"¹⁸⁶ (דברים יד, כג) -

אלו שבתות וימים טובים".

למאי הלכתא?

אילימא: לעשורי ומיכל - איצטריך קרא למישרי טלטול דרבנן?!

צג, אלא לאו, כי האי גוונא.

אמר ליה:

והא אקריון בחלמא: "קנה רצוץ",

מאי לאו הכי קאמרי לי: "הנה בטחת לך על משענת הקנה הרצוץ הזה" (מלכים ב' יח, כא).

¹⁸⁶ ואכלת לפני ה' אלוהיך ... למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים

רַבִּי

לא. קרא אחרינא אקרינך :
קנה רצון לא ישבור. סיפיה
 דקרא לאמת יוציא משפט
 דשפיר עבדת :
על מנת לשחררו. ומוזהר שלא
 להשתעבד בו :
לכשיביאו שלישי. דהוי גמר
 מלאכה כדאמר בר"ה (דף יג.)
 ועשת את התבואה לשלש אל
 תקרי לשלש אלא לשליש :

לא, הכי קאמרי לך: **"קנה רצון לא ישבור ופשתה כהה לא יכבנה"**¹⁸⁷ (ישעיהו מב, ג).

"רבי" -

דְתַנְיָא:

"לא תסגיר עבד אל אדניו" (דברים כג, טז),

רבי אומר:

בלוקח עבד על מנת לשחררו הכתוב מדבר.

היכי דמי?

אמר רב נחמן בר יצחק:

דכתב ליה: **לכשאקחה הרי עצמך קנוי לך מעכשיו.**

"רבי מאיר" -

דְתַנְיָא¹⁸⁸:

"האומר לאשה:

"הרי את מקודשת לי לאחר שאתגיר,"

"לאחר שתגיד,"

"לאחר שאשתחרר,"

"לאחר שתשתחרר,"

"לאחר שימות בעליך,"

"לאחר שתמות אחותיך,"

"לאחר שיחלוץ לך יבמיד" -

אינה מקודשת.

רבי מאיר אומר:

מקודשת."

"רבי אליעזר בן יעקב" -

דְתַנְיָא:

"יתר על כן אמר רבי אליעזר בן יעקב:

"פירלו אם אמר: "פירות ערוגה זו תלושים יהו תרומה על פירות ערוגה מחוברים,

או: "פירות ערוגה מחוברים על פירות זו תלושין, לכשיביאו שלישי ויתלשו,

והביאו שלישי ונתלשו - דבריו קיימין."

"רבי עקיבא" -

דְתַנְיָא:

"קונם שאני עושה לפיך" - אינו צריך להפר,

רבי עקיבא אומר:

יפר, שמא תעדיף עליו יתר מן הראוי לו" (נדרים פה.).

187

188 מסורת הש"ס.

21. צג, ב - צד, א

רפ"י

עד אחד ביבמה. מעיד שמת בעלה כדי שתתייבם :
דרחמא ליה. אוהבת את יבמה :
הולד ממזר. דבר חיבי כריתות הוא דאשת אח שיש לה בנים בכרת :
מת בעלי תנשא. אם אין כאן יבום :
יבמה לעלמא. עד אחד מתירה לשוק שאומר לה מת יבמך או מת בעליך ואחי"כ מת בנד :
דסניא ליה. ליבם :
והולד ממזר. כר"ע :
בעדי הזמה. שהאחרונים הזימו את הראשונים ואמרו עמנו הייתם דרחמנא הימנינהו כדכתיב ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר (דברים יט) ומוקמינן ליה בעמנו הייתם במסכת מכות (דף ה.) :
שאכנס לביתה. ואינסבא לבעלה :
סיפא דקתני כו'. הא עד אחד מהימן בתמיה מי מהימן עד אחד לומר מתה אשתך לישא אחרותה :
אלא. לא תידוק מיניה הא עד אחד מהימן דהיא גופה איצטריך לאשמועי' דלא מהימנא ואלבא דר"ע איצטריך דסד"א הואיל ואמר ר"ע יש ממזר מיבמה לשוק חיישא אקלולא וכי אמרה מת יבמי תנשא קמ"ל דלא מהימנא משום דזימנין דסניא ליה וכדאמרן אבל גבי בעלה לא אמרי' סניא ליה ואית דגרס קמ"ל דאקלולא דידה חיישא כגון מת בעלי דאי אתי בעלה אמרינן תצא מזה ומזה וכל קלקולי דמתניתין בה הלכך מהימנא אקלולא דזרעה כגון מת יבמה דאי נמי משקרא לא מקלקלא אלא זרעה ואפילו לר"ע לא חיישא ולא נהירא לי דהא לר"ע היא גופה מקלקלא בכל קלקולי דמתני' כדתנן במסכת גיטין (דף פ.) ולעיל בשמעתי מיייתין לה בתיובתא הכונס את יבמתו והלכה צרתה וניסת כו' תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואוקימנא כר"ע אלמא ביבמה לשוק נמי אית לן כל הני קלקולי ועוד אי איהי לא מיקלקלא למה לי למיתנייה כלל הא מסיפא שמעינן דאקלולא דזרעה לא חיישא דקתני אינה נאמנת לומר מתה אחותי שאכנס לביתה והני ודאי לדברי הכל ממזרים נינהו וקתני דלא מהימנא וכ"ש מת יבמי דחיבי לאוין בעלמא נינהו אלא הא איצטריך לאשמועינן דאעיג דאיהי מיקלקלא דתצא מבעלה ומיבם לא מהימנא משום דזימנין דסניא ליה :

בעו מיניה מרב ששת:
 עד אחד בייבמה - מהו?

טעמא דעד אחד, משום דמילתא דעבידא לאיגלווי לא משקר, והכא נמי, לא משקר, או דלמא:

טעמא דעד אחד משום דאיהי דייקא ומינסבא, והכא, כיון דזימנין דרחמא ליה לא דייקא ומינסבא.

אמר להו רב ששת:
 תניתוה:

"אמרו לה: **מת בנך ואחר בך מת בעליך**", ונתייבמה, ואחר בך אמרו לה: **"חילוף הדברים"** - תצא, והולד ראשון ואחרון ממזר."

היכי דמי?

אילימא: תרי ותרי - מאי חזית דסמכת אהני, סמוך אהני!

ועוד, ממזר?!
 ספק ממזר הוא!

וכי תימא: לא דק - והא מדקתני סיפא: **"הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר"**, שמע מינה: דוקא קתני.

אלא לאו, שמע מינה: חד, וטעמא: דאתו בי תרי אכחשוה, הא לאו הכי: מהימן.

ואיכא דאמר:

הא לא תיבעי לך, דאפילו איהי נמי מהימנא, דתנן:

"האשה שאמרה: **מת בעלי" - תנשא, **מת בעלי**" - תתייבם**" (יבמות קיד:),

כי תיבעי לך למישרי יבמה לעלמא.

מאי טעמא דעד אחד?

משום דמילתא דעבידא לאיגלווי לא משקר, הכא נמי, לא משקר, או דלמא:

טעמא דעד אחד, משום דאיהי דייקא ומינסבא, צדא, והא לא דייקא ומינסבא, דמיסנא הוא דסניא ליה.

אמר להו רב ששת:
 תניתוה:

"אמרו לה: **מת בעליך ואחר בך מת בנך**", ונשאת, ואחר בך אמרו לה: **"חילוף היו הדברים"** - תצא, והולד ראשון ואחרון ממזר."

היכי דמי?

אילימא: תרי ותרי - מאי חזית דסמכת אהני, סמוך אהני!

ועוד, ממזר?! ספק ממזר הוא!

וכי תימא: לא דק - הא מדקתני סיפא: **"הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר"**, שמע מינה: דדוקא קתני!

אלא לאו, חד, וטעמא דאתו בי תרי אכחשוה, הא לאו הכי - מהימן.

לעולם תרי ותרי,

רַס"י

לאיסור כרת. לומר מת בעליך
הנשאי:

וכדאמר רב אחא בר מניומי, בעדי הזמה,
הכא נמי, בעדי הזמה.

אמר ליה רב מרדכי לרב אשי,
ואמרי ליה: רב אחא לרב אשי:
תא שמע:

"אין האשה נאמנת לומר מת יבמי, שאנשא,
ולא מתה אחותי שאננס לביתה" (יבמות קיח:).
היא ניהי דלא מהימנא,
הא עד אחד מהימן.

וליתעמיד, אימא סיפא: "אין האיש נאמן לומר: מת אחי שאייבם את אשתו,
ולא מתה אשתי שאשא את אחותה",

הוא ניהו דלא מהימן,
הא עד אחד מהימן!
בשלקמא: גבי אשה משום עיגונא אקילו בה רבנן,
אלא גבי איש מאי איכא למימר?

אלא, כי איצטריך לרבי עקיבא איצטריך,
סלקא דעתך אמינא: הואיל ואמר רבי עקיבא יש ממזר מחייבי לאוין,
אימא חיישא אקלקולא דזרעא ודייקא,
קא משמע לן.

רבא אמר:
עד אחד נאמן ביבמה מקל וחומר.
לאיסור פרת התרת,
לאיסור לאו לא כל שכן?!

אמר ליה ההוא מרבנן לרבא:
היא עצמה תוכיח,
לאיסור פרת - התרת,
לאיסור לאו - לא התרת!

ואלא איהי מאי טעמא לא מהימנא?
דכיון דזימנין דסניא ליה, לא דייקא ומינסבא.
עד אחד נמי, דכיון דזימנין דסניא ליה, לא דייקא ומינסבא.

רס"י

22. צד, א

לא נתגרשה אלא מאישה. כגון שכתב לה גט ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם שלא נתגרשה זו לגמרי אלא מאישה נפרדה: פסולה לכהונה. אם מת והותרה לינשא: ה"ג והיינו ריח הגט דפוסל בכהונה:

"זה מדרש דרש רבי אלעזר בן מתיא:
 ["ואשה גרושה מאישה"¹⁸⁹ (ויקרא כא, ז) - ולא מאיש שאינו אישה]."

אמר רב יהודה אמר רב:
 הוה ליה לרבי אלעזר למדרש ביה מרגניתא ודרש ביה חספא.

מאי "מרגניתא"?

דתניא:

"ואשה גרושה מאישה" (ויקרא כא, ז) - אפילו לא נתגרשה אלא מאישה - פסולה לכהונה.
 והיינו ריח הגט דפוסל בכהונה."

.23 צד, א-ב

רַס"י

מתני'

מוֹתֵרֵת לְחֻזּוֹר לּוֹ. דְּקְדוּשֵׁי שְׁנִיָּה
אֵינָן כְּלוּם וְהָרִי הִיא כְּזוֹנוֹת
וְאָמַר בְּגַמִּי (לְקַמֵּן צַה.) אוֹתָהּ
שְׂכִיבְתָה אוֹסְרְתָהּ וְאֵינָן שְׂכִיבֵת
אֲחוֹתָהּ אוֹסְרְתָהּ:

וּמוֹתֵרֵת בְּקִרְוּבוֹת הַשְּׁנִיָּה. לִישָׂא
בְּתָה דְקִי"ל (לְקַמֵּן דָּף צ.ז.)
נוֹשְׂאֵינָן עַל הָאֲנוּסָה וְעַל
הַמְפּוֹתָה:
ר' יוֹסֵי. בְּגַמִּי מִפְּרֵשׁ לָהּ:

גמ'

וְגִיסוֹ. בְּעַל אֲחוֹת אֲשֶׁתּוֹ וּבָא עַד
אֶחָד וְאָמַר לּוֹ מֵתָה אֲשֶׁתְּךָ וְלֹא
אָמַר מֵתָה בְּעֵלֶיךָ וְעַמְדָה וְנִשְׂאָה
וְאֲחִי"כּ בָּאוּ אֲשֶׁתּוֹ וְגִיסוֹ:

מִשְׁנָה

מִי שֶׁהִלְכָה אֲשֶׁתּוֹ לְמַדִּינַת הַיָּם,
בָּאוּ וְאָמְרוּ לּוֹ: "מֵתָה אֲשֶׁתְּךָ",

וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ,

וְאַחַר כֵּן בָּאת אֲשֶׁתּוֹ - מוֹתֵרֵת לְחֻזּוֹר ^ לּוֹ. צד,ב

וּמוֹתֵרֵת בְּקִרְוּבוֹת שְׁנִיָּה,

וּשְׁנִיָּה מוֹתֵרֵת בְּקִרְוּבֵי.

וְאִם מֵתָה רֵאשׁוֹנָה - מוֹתֵרֵת בְּשְׁנִיָּה.

אָמְרוּ לּוֹ: "מֵתָה אֲשֶׁתּוֹ", וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ.

וְאַחַר כֵּן אָמְרוּ לּוֹ: קִיַּמְתָּ הֵיטֵהּ, וּמֵתָה.

הַיֶּלֶד הָרֵאשׁוֹן - מִמְזָר,

וְהָאֲחֵרִים - אֵינָן מִמְזָר.

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר:

כָּל שְׂפּוֹסֵל עַל יְדֵי אֲחֵרִים - פּוֹסֵל עַל יְדֵי עַצְמוֹ,

וְכָל שֶׂאִין פּוֹסֵל עַל יְדֵי אֲחֵרִים - אֵינּוּ פּוֹסֵל עַל יְדֵי עַצְמוֹ.

גְּמָרָא

וְאֵף עַל גֵּב דְּאֵזִיל אֲשֶׁתּוֹ וְגִיסוֹ לְמַדִּינַת הַיָּם,

דְּאֵהֵנִי הֵנִי נִשְׂוֵאִים, דְּקַמִּיתְסָרָא אֲשֶׁתּוֹ גִּיסוֹ אֲגִיסוֹ,

אֲפִילוּ הִכִּי, אֲשֶׁתּוֹ גִּיסוֹ - אֲסִירָא,

אֲשֶׁתּוֹ - שְׂרִיא,

וְלֹא אֲמַרְיֵנָן: מֵתוּךְ שְׂנֵאסְרָהּ אֲשֶׁתּוֹ גִּיסוֹ אֲגִיסוֹ, תִּיאָסֵר אֲשֶׁתּוֹ עָלָיו.

24. צד, ב

ר"י

לימא מתני' דקתני מותרת לחזור

לו:

דלא כר"ע דאי ר"ע. כיון דבעיא
הך גיטא מיניה הויה ליה אשתו
אחות גרושתו:

**חוץ מאשת איש שנשאת ע"פ
ב"ד.** ומשום גזרה שמא יאמרו
גירש זה כו כדאמרין לעיל
בפירקין (דף פח:): ר"ע מוסיף.

והשתא ס"ד אפילו נשואת אחיו
ושמע שמת ויבמה ובא אחיו בעיא
גט וכן באחות אשה וטעמא לא
ידעינן דהכא ליכא למימר גירשה

זה ונשאה זה שאפילו גירשה בעלה
אין קדושין של זה תופסין בה וכן
לגבי אחות אשה מאחר שבאת
אשתו גלוי לכל שאין קידושי שניה

קדושין ואפ"ה קניס לה ר"ע
אגיטא דאמרי אינשי. כי חזו
לארוס קמא אמרי מדנסבה אחוה
תנאה הוה ליה לקמא בקדושין
ולא נתקיים והא בתרא שפיר נסיב

ואי מפיק לה בלא גט נמצאת אשת
איש נראית יוצאה בלא גט וכן
אחות אשה כו: אבל נשואין כי
מתני' דאשתו הראשונה היתה

נשואה לו מי איכא למימר תנאה
הוה ליה בנשואין הא כ"ע ידעי
דאין אדם משים בעילתו בעילת
זנות הלכך קים להו דנישואי שניה

אינם כלום אי ר"ע. אי מתני' ר"ע
היא דקמהפכת לאוקומי נמי כר"ע
ליתני חמותו אמרו לו מתה אשתך
ונשא אמה דלר"ע חמותו לאחר
מיתת אשתו שריא:

ואת אחת מהן. שכן בלשון יוני
קורין לאחת הינא ואמרה רחמנא
אחרונה שנשא באיסור תשרף:

אותו ואת שתיהן כדקבעינן התם
בסנהדרין מאי בינייהו הא ודאי
אשתו גמורה לא אמר ר"ע
דבשרפה שהרי עניה זו מה חטאה

הרי בהיתר נשאת לו ואמר אביי
משמעות דורשין איכא בינייהו
דר"ע סבר תרתני כתיבי חמותו
ואם חמותו נפקי מהאי קרא

דבשרפה דהכי אמר קרא איש כי
יקח את אשה ואמה ושתיהן
לאיסור כגון שנשא חמותו ואם
חמותו באש ישרפו ור' ישמעאל

סבר חדא כתיב חמותו לחודה
שמעינן מינה דהאי כי יקח את
אשה היינו אשתו הראשונה
הנשאת בהיתר ואת אמה זו

חמותו ואמר רחמנא ישרפו אותו
ואת אחת מהן ואם חמותו
דבשרפה מג"ש נפקא לן באלו הן
הנשרפין (סנהדרין עה:): ורבא

אמר חמותו לאחר מיתת אשתו
איכא בינייהו דלר' ישמעאל
בשרפה דה"ק אותו ואת אחת מהן
אפי' אין שתיהן קיימות כגון

שמתה אשתו ונשא את אמה
תשרף ור"ע סבר אותו ואת שתיהן
בזמן ששתיהן קיימות אשתו
וחמותו ישרפו אותו ומסתמא

כדינו כן דין חמותו דהשוה הכתוב
אשה לאיש לכל עונשין שבתורה
ומתני' דלא קתני חמותו הניחא
לאביי דאמר משמעות דורשין

איכא בינייהו לר"ע נפקא ליה אם
חמותו מהאי קרא ולר' ישמעאל
לא נפקא ליה מהכא ולא איירי ר'
ישמעאל ור"ע בחמותו לאחר
מיתה כלל שפיר אלא לרבא
ליתנייה ומשנינן נהי דמיעטה קרא
לחמותו אחר מיתה משרפה כו:

לימא מתניתין דלא פריב עקיבא,

דאי רבי עקיבא הויה לה: 'אחות גרושתו'.

דתניא:

"כל עריות שבתורה, אין צריכות הימנו גט,

חוץ מאשת איש שנישאת על פי בית דין.

ורבי עקיבא מוסיף:

אף אשת אח ואחות אשה."

וכיון דאמר רבי עקיבא בעיא גט - ממילא איתסרא עליה,

דהויה לה 'אחות גרושתו'!

ולאו איתמר עליה:

אמר רב גידל אמר רב **חייא בר יוסף** אמר רב:

האי **"אשת אח"** - היכי דמי?

כגון שקידש אחיו את האשה, והלך למדינת הים,

ושמע שמת אחיו, ועמד ונשא את אשתו,

דאמרי אינשי: הך קמא, תנאה הנה ליה בקידושין, והאי שפיר נסיב.

והאי **"אחות אשה"** נמי - היכי דמי?

כגון שקידש את אשה, והלכה למדינת הים,

ושמע שמתה, עמד ונשא את אחותה.

דאמרי אינשי: הך קמיינתא תנאי הנה ליה בקדושיה, והאי שפיר נסיב.

אלא נשואין, מי איכא למימר תנאה הנה ליה בנשואין?!

אמר ליה רב אשי לרב כהנא:

אי רבי עקיבא,

ליתני נמי: 'חמותו'.

דהא שמעינן ליה לרבי עקיבא, דאמר: חמותו לאחר מיתה לאו בשרפה.

דתניא:

"באש ישרפו אתו ואתהן" (ויקרא כ, יד) - **אותו ואת אחת מהן.**

דברי רבי ישמעאל.

רבי עקיבא אומר:

אותו ואת שתיהן."

בשלמא לאביי דאמר: משמעות דורשין איכא בינייהו:

דרבי ישמעאל סבר: חדא כתיב,

ורבי עקיבא סבר: תרתני כתיב.

שפיר.

אלא לרבא דאמר: חמותו לאחר מיתה איכא בינייהו,

ליתני נמי: 'חמותו'!

אמר ליה:

נהי דמיעטה קרא משרפה,

מאיסורא מי מיעטה קרא?!

25. צד, ב - צה, א

כ"י

ותאסר. אשתו הראשונה עליו בשכיבתה דאחותה:
מידי דהוה אשה שהלך בעלה למדינת הים. דמיתסרא לבעלה בשכיבת האחרון ואע"פ שהיא שוגגת ואמאי קתני מתני מותרת לחזור לו: ומשנין לא דמי אשה שהלך כו':
דבמזיד מיתסרא מדאורייתא. דכתיב (במדבר ה) והיא לא נתפשה דמשמע איסורא הלכך בשוגג כגון ע"פ ב"ד גזרו בה רבנן:
אחות אשה. דאפילו במזיד בא על אחותה לא מיתסרא אשתו עילויה מדאורייתא כדקתני לקמן הלכך בשוגג כו':
אותה. ושכב איש אותה:
והלא דין הוא. שתאסר ולכך נאמר אותה:
מקום שבא על איסור קל. לקמן מוקים לה באשת איש ואמאי קרי לה איסור קל שאין האוסרה אוסרה כל ימיו שהרי היתר יש בגט:
נאסר האוסר. נאסר בה בעלה האוסרה לאחרים:
מקום שבא על איסור חמור. כגון אחות אשתו שאשתו אוסרת את אחותה כל ימיה:
אינו דין שנאסר האוסר. שתאסר אשתו האוסרת את אחותה לכך נאמר אותה:
בבא על חמותו. שפוסל את אשתו עליו ולקמן יליף לה מקרא:
שב"ש אומרים פוסל. מק"ו כדאמרן ואותה לא דרשי:
אמר ר' יוסי לא נחלקו כו' שלא פוסל. דדורשין אותה:
שבש"א פוסל. דדרשי אותה ואתהן כדלקמן:
לפי שבתחלה כו'. רבי יוסי מפרש טעמא דלא נחלקו על אחות אשה:
שבתחלה. עד שלא קדש אשתו: **הוא אוסרה**. על כל אדם והיא אוסרתו בקרובותיה:
לא נאסרה במותר לה. כדדרשין (לעיל דף נו:.) הא נתפשה מותרת:

[מי שהלכה אשתו למדינת הים, באו ואמרו לו: "מתה אשתך", ונשא את אחותה, ואחר כך באת אשתו - מותרת לחזור לו].

ותאסר בשכיבה דאחותה, מידי דהוה אאשה שהלך בעלה למדינת הים!

לא דמי, אשתו:

דבמזיד - אסירא מדאורייתא, בשוגג - גזרו בה רבנן,

צה, א אחות אשה:

דבמזיד - לא אסירא מדאורייתא, בשוגג - לא גזרו בה רבנן.

ומנלן דלא אסירא?

דתניא:

"אותה" (במדבר ה, יב-יג) -

"אותה" - שכיבתה אוסרתה, ואין שכיבת אחותה אוסרתה.

שיכול, והלא דין הוא:

ומה במקום שבא על איסור קל נאסר האוסר, מקום שבא על איסור חמור - אינו דין שנאסר האוסר?!

אמר רבי יהודה:

לא נחלקו בית שמאי ובית הלל:

בבא על חמותו שפוסל את אשתו.

על מה נחלקו?

בבא על אחות אשתו,

שבית שמאי אומרים: פוסל.

ובית הלל אומרים: לא פוסל.

אמר רבי יוסי:

לא נחלקו בית שמאי ובית הלל:

בבא על אחות אשתו שלא פוסל את אשתו,

על מה נחלקו?

בבא על חמותו,

שבית שמאי אומרים: פוסל,

ובית הלל אומרים: לא פוסל.

לפי שבתחלה, הוא מותר בכל הנשים שבעולם,

והיא מותרת בכל האנשים שבעולם.

קדשה - הוא אוסרה, והיא אסרתו.

מרוצה איסור שאסרה, מאיסור שאסרתהו.

שהוא אסרה בכל אנשים שבעולם,

והיא לא אסרתהו אלא בקרובותיה.

והלא דין הוא:

ומה הוא, שאסרה בכל האנשים שבעולם,

שגגה באיסור לה - אינה נאסרת במותר לה,

היא, שלא אסרתהו אלא בקרובותיה,

¹⁹⁰ יב דבר אל בני ישראל ואמרת להם איש איש פי-תשטה אשתו ומעלה בו מעל. יג ושכב איש אתה שכבת-זרע ונגעלם מעיני אישה ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה וזו לא נתפשה.

רש"י

שגג באסור לו. באחותה:
וזה הדין לשוגג. הדין הזה
מלמדנו על השוגג שלא פסלה:

שגג באסור לו - אינו דין שלא נאסר לו במוקדם לו?!

וזה הדין לשוגג.
למזיד מנין?

תלמוד לומר: "אותה".
"אותה" - שכיבתה אוסרתה,
ואין שכיבת אחותה אוסרתה."

26. צה, א

רש"י

מאי טעמא דרבי יהודה. דאמר
 הבא על חמותו פסל את אשתו :
 וכי כל הבית כולו בשרפה.
 אשתו מה חטאת :
 אסריתה עלך. לאנתתך :

[אמר רבי יהודה:
 לא נחלקו בית שמאי ובית הלל:
 בבא על חמותו שפוסל את אשתו].

אמר רבי אמי אמר ריש לקיש:
 מאי טעמא דרבי יהודה?
 דכתיב: "באשי ושרפו אתו ואתהן" (ויקרא כ, יד).
 וכי כל הבית כולו בשרפה?
 אם אינו ענין לשרפה, תנהו ענין לאיסורא.

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 אין הלכה כרבי יהודה.

ההוא דעבד איסורא בחמתיה,
 אתייה רב יהודה - נגדיה.
 אמר ליה: אי לאו דאמר שמואל: אין הלכה כרבי יהודה,
 אסריתה עלך איסורא דעלם.

27. צה, א-ב

רפ"י

בא עליה האי. כשנשא האחרון אסרה על הראשון: **בא עליה האחד.** גירשה השני והחזירה הראשון הרי לך איסור קל בלאו ואסרה על השני דהדר הוא לגביה גרושתו משנשאת והיינו נאסר האוסר נאסר שני זה שהיה אוסרה על זה הראשון שהחזירה:

מה למחזיר כו'. תאמר בבא על אחות אשתו שתאסר אשתו שלא נטמא גופה ואיסור אחות אשתו אינו איסור עולם שאם מתה אשתו מותר באחותה: איסור ברוב לא גרסי:

יבמה למאן. מי בא עליה באיסור:

אילימא יבמה לאחר. שבא עליה אחד מן השוק והיינו איסור קל דלאו בעלמא וקתני נאסר האוסר נאסר בה יבמה שהיה אוסרה על זה וכדבר המנוגא:

איסורה ברוב. לכל אדם היא באיסור עד שלא חלצה תאמר באחות אשה שאינה אסורה אלא לזה:

אלא יבמה לאחין. שבא עליה אחד מן האחין באיסור אסרה על האוסרה עליו והיכי דמי דעבד בה קמא מאמר ואסרה על אידך והאי מאמר יבמין דרבנן הוא ולא קדושין גמורין למיהוי אשת איש וכי בא עליה שני בא על איסור קל הוא ואפי"ה אסרה על הראשון האוסרה עליו:

מאי איריא בא עליה. שני דקתני מקום שבא על איסור קל אפילו חזר ועשה בה מאמר נמי אסרה לבעל המאמר הראשון כרבנן דאמרי יש מאמר אחר מאמר:

אלא אפילו נתן גט. כלומר אלא פריך הכי אפילו עשה זה מאמר ובא אחיו ונתן גט או חלץ פסלה על ידו:

סוטה למאן. למי נבעלה דקרי לה איסור קל:

אי נימא לבעל. שנבעלה לבעל אחר שקינא לה ונסתרה דאסירא ליה דכתיב ונסתרה והיא נטמאה (במדבר ה) וקתני נאסר האוסר אסרה על הבעל אפילו לאחר מיתתו או אפילו כשיגרשנה:

מאי איריא בא עליה. בלא בא עליה נמי משעה שנסתרה עמו נאסרה על בעל ועל בועל לעולם עד שתשתה כדתנן (סוטה דף כז:): נטמאה נטמאה שתי פעמים אחד לבעל ואחד לבעל: **אלא סוטה.** שנבעלה לבעל נאסר בעלה האוסרה עליו: **והאי.** מי הוי בא על איסור קל איסור חמור הוא דהיינו אשת איש:

["אותה" ¹⁹¹ (במדבר ה, יב-ג) -

"אותה" - שכיבתה אוסרתה, ואין שכיבת אחותה אוסרתה.

שכיכול והלא דין הוא:

ומה במקום שבא על איסור קל נאסר האוסר,

מקום שבא על איסור חמור - אינו דין שנאסר האוסר?!

מאי "איסור קל"?

אמר רב חסדא:

מחזיר גרושתו משנשאת.

בא עליה האי - אסרה עליה דהאי.

בא עליה אידך - אסרה עליה דהאי.

מה למחזיר גרושתו משנשאת,

שכן:

נטמא הגוף! ¹⁹²

ואיסורה ברוב!

ואיסורה איסור עולם!

אלא אמר ריש לקיש:

יבמה.

"יבמה" - למאן?

אילימא: לאחר, וכדבר המנוגא,

דאמר רב המנוגא:

שומרת יבם שזינתה - אסורה ליבמה.

מה ליבמה שכן נטמא הגוף, ואיסורה ברוב!

אלא יבמה לאחין:

עבד בה מאמר האי - אסרה עליה דהאי.

בא עליה אידך - אסרה עליה דהאי.

מאי איריא שבא עליה שני? אפילו עבד בה נמי מאמר!

הא לא קשיא:

כרבן גמליאל,

דאמר: "אין מאמר אחר מאמר".

אלא אפילו נתן לה גט, אפילו חלץ לה!

אלא אמר רבי יוחנן:

סוטה.

"סוטה" למאן?

אילימא: לבעל, בא עליה בעל אסרה עליה דבועל.

מאי איריא: בא עליה? אפילו נתן לה גט, ואפילו אמר: "אין אני משקה!"

אלא סוטה לבעל.

האי "איסור קל" הוא?!

¹⁹¹ יב דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש פי-תשטה אשתו ומעלה בו מעל. יג ושכב איש אתה שכבת-ויע ונעלם מעיני אישה ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה והוא לא נתפשה.

¹⁹² "... אחרי אשר הוטמאה" (דברים כד, ד)

רַש"י

אלא אמר רבא אשת איש.
והיינו איסור קל לגבי אחות
אשה לפי שאין האוסר אוסרה
כל ימיו שאפילו בחייו יש לה
היתר בגט אבל אשתו האוסרתו
באחותה אוסרתו כל ימיה: ה"ג
כל שאין פוסל ע"י עצמו אין
פוסל על ידי אחרים מבעי ליה:

איסור חמור הוא,
דהיינו אשת איש!

זהו, ב' אלא אמר רבא:
אשת איש.

וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן:
אשת איש.

ואמאי¹⁹³ קרי לה: "איסור קל"?

שאין האוסרה, אוסרה כל ימיו.

תנא נמי הכי:

"אבא חנון אמר משום רבי אלעזר:
אשת איש.

ומה במקום הבא על איסור קל, שאין האוסרה אוסרה כל ימיו - נאסר האוסר,
הבא על איסור חמור, שהאוסרה אוסרה כל ימיו - אינו דין שנאסר האוסרה?
תלמוד לומר: "אותה" -

"אותה" שכיבתה אוסרתה,
ואין שכיבת אחותה אוסרתה."

28. צה, ב - צו, א

רפ"י

אלא כי היכי דאשת גיסו אסורה אשתו נמי אסורה. הואיל ואהנו הני נשואין לפוסלה על בעלה אהנו נמי להיות חשובה כאשתו ולאסור את אחותה עליו משום אחות אשה מדרבנן: **כל שאין פוסל מאי עבידתיה.** אינו פוסל מאן איירי בה לעיל: **א"ר אמר.** האי כל שאינו פוסל ארישא קאי דאיירי באינו פוסל ע"י אחרים דאיירי לעיל בנשאת על פי עדים תצא והיא מותרת לבעלה וקתני סיפא ואחר כך באתה אשתו מותרת לחזור לו לא שנא ע"פ עדים שאמרו לו מתה אשתך ולאחות אשתו אמרו מת בעליך דאשת גיסו שריא לחזור לבעלה לא שנא ע"פ עד אחד דאשת גיסו אסורה אשתו שריא:

וקא"ל רבי יוסי. בעל פי ב"ד פליגא עלך דהואיל ופוסל על ידי אחרים פוסל ע"י עצמו אבל בעל פי עדים מודינא לך: **לעולם אסיפא.** כדנקט ואזיל סידרא דמתניתין בנשאת בעד אחד ומאי פוסל ואין פוסל איכא חדא דאזיל אשתו וגיסו למדינת הים וחדא דאזיל ארוסתו וגיסו למדינת הים: **וקא"ל רבי יוסי אשתו דליכא למימר תנאה הואי ליה.** להאי באשתו ראשונה וכ"ע ידעי דנשואי שניה טעות הן ולא אתי למימר גירשה בעלה ונשאה זה דהא אפילו גירשה בעלה אסורה להאי ומידע ידעי דסהדי אטעינהו אינו פוסל ע"י גיסו כשאר אשה הנשאת בעד אחד דהתם הוא דאתי למימר גירש זה כו' ואי מחזיר אמרי זה מחזיר גרושתו מן הנשואין אבל הכא לא הלכך אין פוסל נמי על ידי עצמו אבל היכא דהואי קמייתא ארוסתו דאיכא למימר תנאה הוה ליה בקדושין סברי אינשי דנשואי שניה נשואין גמורין ואמרי גירשה בעלה ונשאה זה ואי משום אחות אשה תנאה הוה לו בקדושי ראשונה ולא נתקיים ואי הדרא אשת גיסו לבעלה אמרי אינשי מותר להחזיר גרושתו משניסת הלכך הוה פוסל על ידי אחרים והואיל ואהנו מעשיו פוסל נמי ע"י עצמו ולתנא קמא טעמא דהניסת בעד אחד אסורה לחזור לאו משום שמא יאמרו זה מחזיר גרושתו משנשאת אלא משום דקנסוה רבנן משום דלא דייקא שפיר הלכך כל מאן דנסבה פסל לה אקמא: ה"ג הא דאזיל אשתו וגיסו והא דאזיל ארוסתו וגיסו וה"ג אשתו וגיסו דליכא למימר תנאה ה"ל בנשואין דאין פוסל על ידי אחרים: לישנא אחרינא גרס לה הא דנסיב אשת גיסו והא דנסיב ארוסת גיסו ואין אדם יכול להעמידה:

הלכה כרבי יוסי. קסלקא דעתך אכולא מילתא דרבי יוסי קאי שמואל ואמר דהאי דמתסרא אשה הנשאת בעד אחד משום שמא יאמרו גירש זה ונשא זה והוא מחזיר גרושתו משנשאת וכל היכא דאיכא למימר הכי מיתסרא ואפילו היא אחות ארוסתו של ראשון הואיל ואיכא למימר תנאה הוה ליה בקמייתא:

הרי היא כאשת איש. רב הונא מפרש מאי היא:

ואמר רב הונא. מאי אשת איש דקאמר רב כגון שקידש אחיו אשה כו' שאלמלא נשאה ראשון תרווייהו מודו דמותרת לחזור לו דליכא למימר מחזיר גרושתו הוא דהא הכל יודעים שטעות היתה שאם גירשה לא היתה נשאת לאחיו אבל קידש בההיא אמר רב הרי היא כאשת איש הניסת בעד אחד שאסורה לבעלה וזו נמי אסורה לראשון שהוא עכשיו יבמה דאמרי אינשי הראשון תנאה הוה ליה בקדושין ולא נתקיים ומותרת היתה לשני ועכשיו יוצאה משני ונושאה ראשון ונמצא נושא את אשת אחיו:

"דבי יוסי אומר:

כל שפוסל על ידי אחרים - פוסל על ידי עצמו, וכל שאין פוסל על ידי אחרים - אינו פוסל על ידי עצמו.]

מאי קאמר רבי יוסי?

אילימא: דקאמר תנא קמא: דאזיל אשתו וגיסו למדינת הים, אשת גיסו אסירא, ואשתו שריא.

וקאמר ליה רבי יוסי: כי היכי דאשתו שריא, אשת גיסו נמי שריא, אי הכי, **"כל שאין פוסל על ידי אחרים אין פוסל על ידי עצמו"**, 'כל שאין פוסל על ידי עצמו, אינו פוסל על ידי אחרים' מיבעיא ליה!

ואלא, כי היכי דאשת גיסו אסירא, אשתו נמי אסירא?

התינה: **"כל שפוסל"**,

"כל שאינו פוסל" - מאי עבידתיה?

אמר רבי יוסי:

ארישא: **"ניסת על פי בית דין - תצא ופטרנה מן הקרבן.**

על פי עדים - תצא וחיבת בקרבן.

יפה בחו של בית דין שפטרנה מן הקרבן.

וקאמר תנא קמא:

לא שנא **"על פי עדים"** - דאשת גיסו שריא,

ולא שנא: **"על פי בית דין"** - דאשת גיסו אסירא.

וקאמר ליה רבי יוסי:

"על פי בית דין" - ד"פוסל על ידי אחרים, פוסל על ידי עצמו".

"על פי עדים" - ד"אינו פוסל על ידי אחרים, אינו פוסל על ידי עצמו".

רבי יצחק נפחא אמר:

לעולם אסיפא,

הא דנסיב אשת גיסו, והא דנסיב ארוסת גיסו.

הא דאזיל ארוסתו וגיסו,

הא דאזיל אשתו וגיסו,

וקאמר תנא קמא: לא שנא אשתו וגיסו, ולא שנא ארוסתו וגיסו,

אשת גיסו - אסירא,

ואשתו - שריא.

וקאמר ליה רבי יוסי:

אשתו וגיסו, דליכא למימר תנאה הוה ליה בנשואין,

דאינו פוסל על ידי אחר - אינו פוסל על ידי עצמו,

ארוסתו וגיסו, דאיכא למימר תנאה הוה ליה בקידושין,

ופוסל על ידי אחרים אף פוסל על ידי עצמו.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכה כרבי יוסי.

מתקיף לה רב יוסף:

ומי אמר שמואל הכי?!

והאתמר:

יבמה,

רב אמר:

הרי היא כאשת איש.

ושמואל אמר:

אינה כאשת איש.

ואמר רב הונא:

כגון שקידש אחיו את האשה, והלך לו למדינת הים,

רָש"י

ושמואל אמר אינה כאשת איש ושריא. לראשון דלא אמרי תנאה הוה דמלתא דלא שכיחא היא אלא ידעי דטעות הוא ואטעיניהו סהדי אלמא לשמואל לא מסקי אינשי תנאה אדעתייהו וגבי ארוסתו וגיסו אמאי אמר שמואל הלכה כרבי יוסי דמיתסרא אשת גיסו לגיסו:

דלמא אדרבי אמר. כדתרצה רבי אמר לטעמא דרבי יוסי דלא איירי בתנאה כלל דאפילו באשתו וגיסו נמי פוסל ואע"ג דליכא למיחש לתנאה ודשמואל אדשמואל תו לא קשיא דלא דמי אחות אשה ואשת אח דאחות אשה אי קדים ואתא גיסו מקמי אשתו הא מיתסרא אשת גיסו מיך אגיסו ובעיא גט משני משום שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ואי אמרת משום אחות אשה אמרי מתה אשתו אבל באשת אחיו מכי חזו דאתא אחיו תו לא אמרי גירש זה ונשא זה דהא גרושת אחיו היא לו:

וא"נ אדרבי יצחק נפחא ממאי דאפוסל. קאמר שמואל הלכה ותקשה לך דלמא לשמואל אפילו בארוסתו וגיסו נמי לא פסיל והאי דקאמר הלכה כרבי יוסי אין פוסל קאמר לאפוקי מדתנא קמא דאפילו גבי אשתו וגיסו דאשת גיסו אסירא קא משמע לן שמואל כרבי יוסי דשריא:

הכי גרסינן אי נמי ליתא לדרב הונא כלל וברב המנונא קמיפלגי: והא אפליגו בה חדא זימנא. בהאי פירקא גופיה (לעיל דף צב:) דאמר שמואל בעניותינו צריכה גט:

וְשָׁמַע שְׁמַת אַחִיו, וְעָמַד וְנָשָׂא אֶת אִשְׁתּוֹ.
 דְּרַב אָמַר: הֲרִי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ אִישׁ, וְאִסּוּרָה לִיבָם.
 וְשָׁמוּאֵל אָמַר: אֵינָה כְּאִשְׁתּוֹ אִישׁ, וְשָׂרְיָא לִיהּ!

אָמַר לִיהּ אַבְיִי:

וּמַמַּאי דְּכִי אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלִכָּה כְּרַבִּי יוֹסִי אֲדַרְבֵּי יִצְחָק נִפְחָא קְאָמַר?
 דְּלִמָּא אֲדַרְבֵּי אֲמִי קְאָמַר!

וְאִי נָמִי אֲדַרְבֵּי יִצְחָק נִפְחָא, מַמַּאי דָּא "פּוֹסֵל"?
צו, א וְדִלְמָא א"אִינוּ פּוֹסֵל!"

אִי נָמִי, מַמַּאי דָּאִיתָא לְדְרַב הוֹנָא?

דְּלִמָּא לִיתָא דְרַב הוֹנָא כְּלָל!

וּבְדְרַב הַמְנוּנָא קְמִיפְלָגִי,

דָּאֲמַר רַב הַמְנוּנָא:

שׁוֹמְרֵת יָבָם שְׂזֵינְתָהּ - אִסּוּרָה לִיבָמָה.

דְּרַב אָמַר: הֲרִי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ אִישׁ, וּמִיפְסֵלָא בְּזָנוּת,

וְשָׁמוּאֵל אָמַר: אֵינָה כְּאִשְׁתּוֹ אִישׁ, וְלֹא מִיפְסֵלָא בְּזָנוּת.

וְאִי נָמִי, בְּקִדּוּשֵׁין תּוֹפְסִין בִּיבָמָה קְמִיפְלָגִי,

דְּרַב אָמַר: הֲרִי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ אִישׁ וְלֹא תַפְסִי בַּהּ קִדּוּשֵׁין.

וְשָׁמוּאֵל אָמַר: אֵינָה כְּאִשְׁתּוֹ אִישׁ, וְתַפְסִי בַּהּ קִדּוּשֵׁין.

וְהָא אִפְלִיגוּ בַּהּ חֲדָא זִימְנָא!

חֲדָא - מִכְּלָל דְּחִבְרָתָהּ אִיתָמַר.

29. צו, א

רפ"י

משנה

אמרו לו:

"מתה אשתך" - ונשא אחותה מאביה,

"מתה" - ונשא אחותה מאמה,

"מתה" - ונשא אחותה מאביה,

"מתה" - ונשא אחותה מאמה,

ונמצאו בולן קיימות.

מותר - בראשונה, ובשלישית ובחמישית.

ופטרות צרותיהן.

ואסור בשניה וברביעית.

ואין ביאת אחת מהן פטרת צרתה.

ואם בא על השניה לאחר מיתת הראשונה:

מותר - בשניה וברביעית,

ופטרות צרותיהן.

ואסור בשלישית ובחמישית,

ואין ביאת אחת מהן פטרת צרתה.

בן תשע שנים ויום אחד - הוא פוסל על ידי אחיו,

והאחין פוסלין על ידו.

אלא הוא פוסל תחלה,

והאחין פוסלין תחלה וסוף,

ביצד?

בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו - פוסל על ידי אחיו.

באו עליה אחיו, עשו בה מאמר, נתנו גט, או חלצו - פוסלין על ידו.

גמרא

אטו פוליהו לאו לאחר מיתת ראשונה נינהו?

אמר רב ששת:

לאחר מיתת ראשונה ודאי.

מתני'

אמרו לו מתה אשתך ונשא אחותה מאביה. שלא מאמה:

וחזרו ואמרו לו מתה. השנייה ונשא אחותה של שנייה מאמה ולא מאביה ונמצאת שלישית רחוקה מן הראשונה ולא קרובתה היא:

חזרו ואמרו לו מתה. ונשא אחותה של שלישית זו מאביה ולא מאמה נמצאת רביעית רחוקה מן השנייה וכ"ש מן הראשונה:

חזרו ואמרו לו מתה. ונשא אחותה מאמה ורחוקה מן השלישית ואח"כ אמרו לו כולן קיימות:

מותר בראשונה ובשלישית

ובחמישית. שאין קרובות זו לזו ואף על גב שהשלישית אחות השנייה היא שריא דקדושי שנייה לא תפסי דאחות אשה היא והוא לה כאנוסה ומפותה ותניא (לקמן דף צז.) אנס אשה מותר לישא בתה דלא אסרה תורה אלא אחות אשה והיכא דלא תפוס קדושין לאו אשה היא וכן חמישית אף על פי שהיא אחות הרביעית מותרת הואיל ותפסי קדושי שלישית נמצאת ביאת רביעית שהיא אחות שלישית ביאת זנות ולא אסרה חמישית עליו:

ופטרות צרותיהן. אם מת ובא יבם ויבם את אחת מהן נפטרה צרתה:

ואסור בשניה וברביעית. בשניה משום ראשונה וברביעית משום שלישית:

לאחר מיתת הראשונה. שאמת היו הדברים של ראשונה ושאר הדברים שקר היו:

ואסור בשלישית. מפני שנייה ובחמישית מפני רביעית:

הוא פוסל תחלה. כשבעל תחלה אבל לא בסוף כדמפרש בגמרא: פוסלין על ידו. דביאתו לא קנייה לגמרי אלא כמאמר בעלמא והא קי"ל (לעיל דף נ.) דיש מאמר וגט וביאה וחליצה אחר מאמר:

30. צו, א

רָשׁ"י

גמ'
לבסוף לא פסיל. אם עשה בה גדול מאמר קודם ביאת בן תשע לא פסיל לה ביאת בן תשע אבעל מאמר:
והתני רב זביד כו'. ומשני ביאת בן תשע פסלה אפי' בסוף אבל מאמרו של בן תשע אם הוא תחלה פסיל לבסוף לא פסיל: **והא קתני הוא פוסל תחלה**. ומפרש ביאה לאלתר אלמא אביאה קאי:
חסורי מחסרה כו'. אבל ביאה אפי' בסוף כיצד בן ט' שנים שבא על יבמתו פסל ע"י אחין שעשו בה מאמר תחלה דהא כיצד אבסוף קאי:

"בן תשע שנים [ויום אחד - הוא פוסל על ידי אחין, והאחין פוסלין על ידו, אלא הוא פוסל תחלה, והאחין פוסלין תחלה וסוף, כיצד?]

בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו - פסל על ידי אחין. באו עליה אחין, עשו בה מאמר, נתנו גט, או חלצו - פוסלין על ידו".

בן תשע שנים ויום אחד,

בתחלה - פסיל,

בסוף לא פסיל!?

והתני רב זביד בר רב אשיאי:

"העושה מאמר ביבמתו,

ואחר כך בא אחין, שהוא בן תשע שנים ויום אחד עליה - פסלה!"

אמרי:

ביאה - פסיל אפילו בסוף,

מאמר, תחלה - פסיל, בסוף - לא פסיל.

וביאה אפילו בסוף פסיל!?

והא קתני:

"אלא שהוא פוסל תחלה,

והו תחלה וסוף.

כיצד?

בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו - [פסל על ידי אחין.

באו עליה אחין, עשו בה מאמר, נתנו גט, או חלצו - פוסלין על ידו"]!

חסורי מיחסרה והכי קתני:

"בן תשע שנים ויום אחד הוא פוסל תחלה, והו פוסלין תחלה וסוף.

כמה דברים אמורים: במאמר,

אבל ביאה - פוסלת אפילו בסוף.

כיצד?

בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו - פסל על ידי אחין".

ומי אית ליה מאמר כלל על ידי אחין?

והתניא:

"בן תשע שנים ויום אחד,

הוא פוסל בדבר אחד,

והאחין פוסלין על ידו בארבעה דברים.

הוא פוסל על ידי אחין - בביאה,

והאחין פוסלין על ידו - בביאה,

במאמר,

בגט,

בחליצה!"

ביאה - דפסלה בין בתחלה בין בסוף, פסיקא ליה.

מאמר - דבתחילה - פסיל, בסוף - לא פסיל, לא פסיקא ליה.

איתמר נמי:

אמר רב יהודה אמר שמואל:

יש לו גט.

וכן אמר רב תחליפא בר אבימי:

יש לו מאמר.

רש"י

יש לו גט. לפוסלה ע"י אחין דקיימא עליהו בכיון שלא בנה שוב לא יבנה:
עשו חליצת בן ט'. לדחות כגט בגדול שפוסל ע"י אחין וצריכה חליצה כן חליצת בן ט' אינה לפטור אלא לפסול:
אית ליה. גט:
וזוטר. מגט דגדול אבל חליצתו הויא כגט דגדול ומשום הכי לא תני כגיטו והשתא קמפרש ואזיל מאי בצירותיה דגטו מגט דגדול לר"ג כו' :

תניא נמי הכי:
"יש לו גט,
ויש לו מאמר,
דברי רבי מאיר."

וסבר רבי מאיר "יש לו גט"?!
 והתניא:

"עשו ביאת בן תשע - במאמר גדול,
רבי מאיר אומר:

עשו חליצת בן תשע - בגט בגדול."
 ואם איתא ליתני: 'כגיטו'!

אמר רב הונא בריה דרב יהושע:
 אית ליה וזוטר.

לרבן גמליאל דאמר: **"אין גט אחר גט,"**
 הני מילי: בגדול אחר גדול, וקטן אחר קטן,
 אבל גדול אחר קטן - מהני.
 לרבנן דאמרי: **"יש גט אחר גט,"**
 הני מילי: בגדול אחר גדול, או בקטן אחר קטן,
 אבל קטן אחר גדול - לא מהני!

31. צו, ב

רס"י

מתני'

פוסל על ידו. דהויה ליה כמאמר אחר מאמר דשניהם תופסין בה וכיון דבעיא גט משני קם ביתא עליה בכיון שלא בנה שוב לא יבנה:

ור' שמעון אומר לא פוסל. כדתני טעמא בגמי וכגון דבביאת שני שגגה דאי במזיד הא קי"ל (נדה דף מה.) ביאתו ביאה ונהרגת עליו:

פסלה. לראשונה על עצמו וכ"ש לשנייה דבית אחד הוא בונה ואין בונה שני בתים וכיון דאין ביאתו בראשונה קנין גמור מהניא ביאת שנייה להצריכה גט וכיון דיהיב גט קם כוליה ביתא בלא יבנה:

ור"ש אומר לא פוסל. דלרבי שמעון ביאת בן תשע לא קניא ומשיירא אלא ספק קניא ספק לא קניא אי קניא קני לגמרי ולא קמהניא ביאת אחיו וכן ביאתו בצרתה ואי לאו קניא הוה ליה כמי שלא בעל לא זו ולא זו ומותר לקיים הראשונה אבל שנייה לא מקיים דלמא ביאתו קניא בראשונה וקיימא שנייה עליה באיסור שני בתים:

גמ'

ביאת שני אינה ביאה. דקי"ל (לעיל דף נ.) אין ביאה אחר ביאה והוה ליה ביאת שני כביאת איניש דעלמא וכיון דשוגגת היא שריא:

צו, ב מְשֻׁנָּה

בן תשע שנים ויום אחד שָׁבָא על יבמתו,
ואחר כך בא עליה אחיו שהוא בן תשע שנים ויום אחד - פוסל על ידו.
רבי שמעון אומר:
לא פוסל.

בן תשע שנים ויום אחד שָׁבָא על יבמתו,
ואחר כך בא על צרתה - פוסל על ידי עצמו.
רבי שמעון אומר:
לא פוסל.

גְּמָרָא

תניא:

"אמר להם רבי שמעון לחכמים:
אם ביאה ראשונה - ביאה, ביאה שנייה - אינה ביאה.
ואם ביאה ראשונה - אינה ביאה, ביאה שנייה - נמי אינה ביאה."

מתניתין לא כפן עזאי.

דְּתַנִּיא:

"בן עזאי אומר:

יש מאמר אחר מאמר, בשני יבמין ויבמה אחת.
ואין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד."

32. צו, ב

רס"י

מתני'

דלא כבן עזאי. מתני' דחשיב ביאה זו כמאמר וקתני דמהני מאמר אחר מאמר בין ביבס אחד ושתי יבמות כי סיפא בין שני יבמין ויבמה אחת כגון רישא דלא כבן עזאי:

יש מאמר אחר מאמר בשני יבמין ויבמה אחת. דתרווייהו מעיקרא לענין זיקה כי הדדי ניחו ומאמר דקמא לאו קנין גמור הוא דביאה הוא דכתב רחמנא ורבנן הוא דאמור דליהני משום גזירה כדמפרש בפי רבן גמליאל (לעיל דף נ:): הילכך לא גרע בתרא מקמא דלכל חד וחד תקינו מאמר בה: **ואין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד.** שכל כחו וקנינו שהיה לו לענין מאמר נתן בראשונה ודחה את השנייה. ואית דגרס לה איפכא ולשון ראשון נראה וכן שמעתי: מתני' בן תשע שנים ויום אחד שבה על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת. שיש עליה זיקת שני יבמין שבמאמר זה לא יצתה מידי זיקת נפילה ראשונה וחלה עליה זיקת נפילה שנייה ותנן בפי ארבעה אחין (לעיל דף לא:): מי שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין:

נשא אשה. שאינה יבמתו ולו אחין:

הרי זו פטורה. ואע"ג דביאתו ביאה קידושו אינן קידושין ואין קנין קטן כלום עד שיביא ב' שערות אבל ביבמה הואיל וזקוקה ליה שויוה רבנן כמאמר:

אם לא ידע את הראשונה משהגדיל ראשונה חולצת ולא מתייבמת. דזיקת שני יבמים עלה הואיל ולא ידעה משהגדיל ולא יצאה מידי נפילה ראשונה: **ר' שמעון אומר מייבם לאי זו שירצה.** דלית ליה זיקת שני יבמין ובהא נמי פליג רבי שמעון בארבעה אחין (שם):

וחולץ לשנייה. דהא לאו צרות ניחו לאיפטורי חדא ביבום חברתה ויבומי תרווייהו לא הואיל והוא צרתה במקצת במאמר דרבנן אתו למימר שתי יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות:

אחד בן ט' ואחד בן עשרים. שניהם שוים לכל דין של מעלה דכל כמה דלא מייתי שערות קטן הוא:

גמ'

לא תימא היכא דאיכא צרה. כגון הך דארבעה אחין (שם) דתנן ג' אחין נשואין ג' נכריות ומת אחד מהן ועשה בה השני מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות ואמרי' בגמ' אי זיקת ב' יבמין דאורייתא חליצה נמי לא תיבעי ומשנינן מדרבנן גזירה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות כו':

משנה

בן תשע שנים ויום אחד שבה על יבמתו ומת - חולצת, ולא מתייבמת.

נשא אשה ומת - הרי זו פטורה.

בן תשע שנים ויום אחד שבה על יבמתו, ומשהגדיל נשא אשה אחרת, ומת, אם לא ידע את הראשונה משהגדיל - הראשונה - חולצת ולא מתייבמת, והשנייה - או חולצת או מתייבמת. **רבי שמעון אומר:** מייבם לאי זו שירצה, וחולץ לשנייה.

אחד שהוא בן תשע שנים ויום אחד, ואחד שהוא בן עשרים שלא הביא שתי שערות.

גמרא

אמר רבא:

הא דאמור רבנן: זיקת שני יבמין - מיחליץ חליצה, יבומי לא מייבמה, לא תימא: היכא דאיכא צרה, דאיכא למגזר משום צרה, דהא הכא ליכא צרה - מיחליץ חליצה, יבומי לא מייבמה.

"נשא אשה ומת [- הרי זו פטורה]."

תנינא להא דתננו רבנן:

"שוטה וקטן שנשא ומתו - נשותיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום."

33. צו, ב - צז, א

רש"י

ויעשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול. לדחות אשתו גמורה מייבום כי ההיא דדי אחין (שם) דקתני הרי אלו חולצות ואפי' אשתו גמורה נדחית מפני שהיא צרת בעלת זיקת שני יבמין ואמאי קתני מתני' שנייה או חולצת או מתייבמת: וכן אמר רבי יוחנן עשו ועשו:

ויעשו. ואמאי מייבמה שנייה: **בנגר שיש בראשו גלוסטרא.** שראשו עב וראוי לשחיקת שומים ולשאר תשמיש ונחלקו בו לענין נעילת דלת רבי אלעזר אוסר לנעול בו ורבי יוסי מתיר לפי שיש תורת כלי עליו ומותר לטלטלו:

חברותא נמי. את תלמידי אתם עושים חברי שאתם מביאים לי ראייה מרבי אלעזר ורבי יוסי שהיו חברים:

וכן עשה יהושע. העיד עליו המקרא שכל מה שעשה מפי משה עשה ואפי' מה שאמר סתם שהרי א"י בכל דבר ודבר שאמר יהושע אמר כך אמר משה ואפילו הכי אסהיד קרא דמפי משה הוה:

"בן תשע [שנים ויום אחד שָׁבָא על יבמתו] משהגדיל [נשא אשה אחרת, ומת, אם לא ידע את הראשונה משהגדיל - הראשונה - חולצת ולא מתייבמת, והשנייה - או חולצת או מתייבמת. **רבי שמעון אומר:** מייבם לאי זו שידצה, וחולץ לשנייה"]"

ויעשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול, ותדחה צרה מיבום!

אמר רב:

לא עשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול.

ושמואל אומר:

עשו ועשו.

וכן אמר רבי יוחנן:

עשו ועשו.

ויעשו!

תנאי היא;

הך תנא דארבעה אחין (יבמות לא): גזר משום צרה.

ואשמעינן בגדול, והוא הדין בקטן.

והאי דאמר גדול, משום דבגדול קאי.

והאי תנא דהכא סבירא ליה: עשו, ולא גזר משום צרה.

ואשמעינן בקטן, והוא הדין בגדול.

והאי דקאמר בקטן, דבקטן קאי.

אזל רבי אלעזר אמר לשמעתא בי מדרשא,

ולא אמרה משמיה דרבי יוחנן.

שמע רבי יוחנן איקפד.

עול לגביה רבי אמי ורבי אסי.

אמרו ליה: לא כד הוה המעשה בבית הכנסת של טבריא, בנגר שיש בראשו גלוסטרא,

שנחלקו בו **רבי אלעזר ורבי יוסי**, עד שקרעו ספר תורה בחמתו.

"קרעו" סלקא דעתך?!

אלא אימא: שנקרע ספר תורה בחמתו.

והוה שם **רבי יוסי בן קיסמא**, אמר: תמיה אני אם לא יהיה בית הכנסת זו עבודה זרה.

וכן הוה.

הדר איקפד טפי,

אמר: חברותא נמי?!

עול לגביה רבי יעקב בר אידי.

אמר ליה: **"פאשר צוה ה' את משה עבדו מן צוה משה את יהושע,**

וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה ה' את משה" (יהושע יא, טו),

וכי על כל דבר שאמר יהושע היה אומר להם: כה אמר לי משה?

אלא יהושע יושב ודורש סתם, והכל יודעין שתורתו של משה היא.

אף רבי אלעזר תלמידך יושב ודורש סתם והכל יודעין כי שלך היא.

אמר להם: מפני מה אי אתם יודעין לפייס כבן אידי חברינו?

ורבי יוחנן מאי טעמא קפיד כולי האי?

רס"י

שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה. שיהיו שפתי נעות בקבר כאילו אני חי: דובבות. נעות לשון דבר שמרתיח ומבצבץ: כומר. כלי שמניחין בו ענבים עד שמתחממין ויינו נוח לצאת כמו מכמר בישראל דתמיד נשחט (פסחים נח.). דובב. היין רוחש ונע ויוצא למעלה דובב פריטי"ה {פרומיי"ר: לשרץ, לרחוש, לגוש} :

דאמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב: "אגודה באהלך עולמים" (תהלים סא, ה)? וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים? אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: צו, רבוננו של עולם, יהי רצון אשיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה.

דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתי תיו דובבות בקבר.

אמר רבי יצחק בן זעירא ואיתימא שמעון נזירא: מאי קראה?

"זחמה כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים" (שיר השירים ז, י), ככומר של ענבים,

מה כומר של ענבים, כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב, אף תלמידי חכמים, כיון שאומרים דבר שמועה מפייהם בעולם הזה שפתייהם דובבות בקבר.

34. צז, א

רפ"י

לא חולץ ולא מייבם. דלאו בר אוקומי שם לאחיו הוא אלמא כגדול חשיב ולא אמרינן קטן הוא וימתינו לו: והוא שנולדו כו'. הא דקתני דחשבינן ליה כגדול כגון שנולדו לו סימני סריס דמוכחא מילתא דהאי דלא מייתי משום דסריס הוא אבל כל כמה דלא חזינן ביה סימני סריס תלינן ביה קטנות וחיישינן דלמא אתו: עד כמה. נידון כקטן: כי אתו לקמיה דרבא. בן כ' שלא הביא למבדק אי משום קטנות אי משום סריסות: אבריוהו. האכילוהו והשקוהו עד שיהא בריא ושמן:

"אָחַד בְּן תְּשַׁע שָׁנִים [וְיוֹם אָחַד,

וְאָחַד שְׁהוּא בֶן עֶשְׂרִים שָׁלָא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת]."

וְרַמְיָנָהוּ:

"בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה שְׁלָא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת - יְבִיאוּ רְאִיָּה שְׁהוּא בֶּן עֶשְׂרִים,

וְהוּא הֶסְרִיס - לֹא חוּלֵץ וְלֹא מֵיִבֵּם.

בֵּת עֶשְׂרִים שָׁנָה שְׁלָא הִבִּיָּאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת - יְבִיאוּ רְאִיָּה שְׁהִיא בֵּת עֶשְׂרִים,

וְהִיא הָאֵילוּנִית - לֹא חוּלֵצֶת וְלֹא מְתִיבֶמֶת" (נדה מז:)

הָא אָתְמַר עֲלָהּ:

אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בְּרִי יִצְחָק אָמַר רַב:

וְהוּא שְׁנוּלְדוּ לוֹ סִימְנֵי סְרִיס.

אָמַר רַבָּא:

דִּיקָא נְמִי,

דְּקַתְנִי: "וְהוּא הֶסְרִיס".

שְׁמַע מִיָּנָה.

וְכִי לֹא נוֹלְדוּ לוֹ סִימְנֵי סְרִיס, עַד כַּמָּה?

תְּנִי דְבֵי רַבִּי חֵיִיא:

"עַד רוּב שְׁנוּתָיו".

כִּי אֲתוּ לְקַמְיָה דְּרַבָּא,

אִי כְחוּשׁ - אָמַר לְהוּ: זִילוּ אַבְרִיּוּהוּ.

וְאִי בְרִיא - אָמַר לְהוּ: זִילוּ אַכְהִישׁוּהוּ,

דְּהֵנִי סִימְנִין, וְזִמְנִין דְּנִתְרִי מִכְחַמַת כְּחִישׁוּתָא, וְזִמְנִין דְּנִתְרִי מִכְחַמַת בְּרִיּוּתָא.

הדרן עלך האשה רבה